

פנינים לשבת

ממעייני היהדות

פרשת "שופטים"

ד' אלול תשע"ג, 10/08/2013

מוקדש לע.ג. בתנו היקרה

אודליה פינקלר ע"ה

בת זהבה ושמעון תורג'מן יבדלא"ו
נלב"ע ביום שלישי כ"ו סיון תשע"ג

ת.נ.צ.ב.ה

ליקט וערך:
שמעון תורג'מן

תשפנאים	באר-שבע	חיפה	תל אביב	ירושלים
19:08	19:10	19:01	19:09	18:53
20:08	20:08	20:10	20:09	20:07

כניסת שבת

יציאת השבת

תוכן העניינים

<u>מס'</u>	<u>הנושא</u>	<u>עמ'</u>
1 .	פרשת שופטים – על הפרשה	2
2 .	לקח טוב מהפרשה	9
3 .	דברי חכמה מחכמינו על הפרשה	21
4 .	בין אדם לחברו	46
5 .	במעגל השנה היהודית, מושגים ביהדות ודמויות חשובות בהיסטוריה היהודית	48
6 .	סיפור ופתגם – עם מוסר השכל	59
7 .	החיים הבריאים	68
8 .	אירועים היסטוריים שקרו בשבוע הזה לפני שנים	70
9 .	המקורות מהם לוקטו הפנינים לפרשה ומוספיה	76
10 .	רשימת פרסומי גמ"ח תורג'מן בנושא מעגל השנה ובנושא מעגל החיים של היהודי	בכריכה האחורית

לכניסה או להסרה מרשימת התפוצה , נא לפנות לדוא"ל: [h-](mailto:tourjy@smile.net.il)

tourjy@smile.net.il

על הפרשה

1- פרשת שופטים – על הפרשה

1.1. נתונים על הפרשה

פרשת שופטים היא פרשת השבוע החמישית בספר דברים.
פרשת שופטים מתחילה בפרק ט"ז פסוק י"ח ומסתיימת בפרק כ"א פסוק ט'.

את פרשת שופטים קוראים תמיד בשבת הרביעית אחרי תשעה באב,
בפרשת שופטים יש 97 פסוקים.

1.2. תוכן הפרשה

א. "שֹׁפְטִים וְשֹׁטְרִים, תִּתֶּן לָךְ בְּכָל-שְׁעָרֶיךָ, אֲשֶׁר הִ' אֱלֹהֶיךָ

נָתַן לָךְ, לְשֹׁבְטֶיךָ וּשְׁפֹטוּ אֶת הָעָם, מִשֹּׁפֵט צְדָק"

ב. שופטים – הדיינים הקבועין בבית דין,

ג. דרך בחירת ומינוי השופטים

ד. חשוב שכל השופטים יהיו מעורים בחיי העולם

ה. "לא תטה משפט, לא תפיר פנים ולא תקח שחד פי השחד יעור עיני

חכמים, ויסלף דברי צדיקים. צדק צדק, תרדף".

ו. על השופטים לחקור היטב את האירוע וביחוד אם מדובר בדיני נפשות.

ז. "לא תסור, מן הדבר אשר יגידו לך ימין ושמאל".

ח. הוראות בנושא מינוי המלך

ט. חוקי צבא ומלחמה

י. עגלה ערופה

1.1. ההפטרה

השנה כבכל שנה פרשת שופטים נקראת בשבת הרביעית שלאחר תשעה באב והיא

שבת זו היא השבת הרביעית משבעת השבתות הנקראות "שבע דנחמתא" – והוא הכינוי לשבע ההפטרות שמפטירים בנביא, לאחר קריאת התורה, בשבע השבתות שבין תשעה באב לראש השנה, העוסקות בנבואות נחמה ובחזון הגאולה, כפי שיהיה באחרית הימים. ההפטרות לקוחות כולן מקובץ נבואות הנחמה שבספר ישעיהו, החל מפרק מ'. על פי מנהג יהודי איטליה קוראים רק שלוש הפטרות הנחמה הראשונות (לפרשות ואתחנן, עקב וראה) ואילו שאר ההפטרות הן מעניין פרשת השבוע.

שבע ההפטרות דנחמתא הן:

- 1 "נחמו" (ישעיה מ', א'–כ"ו) – לפרשת ואתחנן.
- 2 "ותאמר ציון" (ישעיה מ"ט, י"ד עד נ"א, ג') – לפרשת עקב.
- 3 "עניה סוערה" (ישעיה נ"ד, י"א עד נ"ה, ה') – לפרשת ראה.
- 4 "אנכי" (ישעיה נ"א, י"ב עד נ"ב, י"ב) – לפרשת שופטים.
- 5 "רני עקרה" (ישעיה נ"ד, א'–י') – לפרשת כי תצא.
- 6 "קומי אוריי" (ישעיה ס', א'–כ"ב) – לפרשת כי תבוא.
- 7 "שוש אשיש" (ישעיה ס"א, י' עד ס"ג, ט') – לפרשת ניצבים או לפרשות ניצבים–וילך.

ההפטרה לשבת זו היא כאמור "אנוכי אנוכי הוא מנחמכם"

מספר ישעיה פרקים נ"א–נ"ב –

1.4 . תקציר מהנושאים בהם עוסקת פרשת שופטים

א. "שֹׁפְטִים וְשֹׁטְרִים, תִּתֶּן לָךְ בְּכָל-שְׁעָרֶיךָ, אֲשֶׁר הִ' אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ, לְשִׁבְטֶיךָ וְשִׁפְטוּ אֶת הָעָם, מִשִּׁפְּט צֶדֶק"

בתחילת הפרשה התורה מצווה אותנו על קיומם של סדרי שלטון על ידי הקמת רשות שופטת ורשות מבצעת וזאת על ידי חובת מינוי שופטים ושוטרים בכל עיר ועיר. "שֹׁפְטִים וְשֹׁטְרִים, תִּתֶּן לָךְ בְּכָל-שְׁעָרֶיךָ, אֲשֶׁר הִ' אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ, לְשִׁבְטֶיךָ וְשִׁפְטוּ אֶת הָעָם, מִשִּׁפְּט צֶדֶק". אלפי שנים לאחר מכן (1748) כתב מונטסקייה (הוגה דעות צרפתי) מאמר ובו תיקן את נושא שלושת הרשויות (המחוקקת – כנסת, פרלמנט, השופטת – בתי משפט, והמבצעת משטרה אשר שימשו ומשמשים את רובם של המדינות.

ב. שופטים – הדיינים הקבועין בבית דין,

הרמב"ם בהלכות סנהדרין כותב "מצות עשה של תורה למנות שופטים ושוטרים בכל מדינה ומדינה ובכל פלך ופלך, שנאמר "שופטים ושוטרים, תיתן לך בכל שעריך". שופטים אלו הדיינים הקבועין בבית דין, ובעלי דינין באים לפניהם. השוטרים אלו בעלי מקל ורצועה (!!!), והם העומדים לפני הדיינין המסבבין בשווקים ועל החנויות לתקן השערים והמידות, ולהכות כל מעוות; וכל מעשיהם על פי הדיינים. וכל שיראו בו ערוות דבר מביאין אותו לבית דין, ודנין אותו כפי רשעו"

ג. דרך בחירת ומינוי השופטים

"אמרו חכמים, שמבית דין הגדול היו שולחין בכל ארץ ישראל, ובודקין: כל מי שמצאוהו חכם, וירא חטא, עניו, ושפוי, ופרקו נאה, ורוח הבריות נוחה הימנו עושין אותו דייין בעירו. ומשם מעלין אותו לפתח הר הבית, ומשם מעלין אותו לפתח העזרה, ומשם מעלין אותו לבית דין הגדול" המלצה שכדאי לאמצה ולא להכנס לוויכוח הגדול לגבי הרכב "הוועדה למינוי שופטים" שכידוע "אמור לי מי הבוחרים ואומר לך מי הנבחרים"

ד. חשוב שכל השופטים יהיו מעורים בחיי העולם ויהיו מבינים בכל התחומים וגם בתחומים מוזרים ואיזוטריים על מנת שיידעו לשפוט משפט צדק "אין מעמידין בסנהדרין, בין בגדולה בין בקטנה אלא אנשים חכמים ונבונים, מופלאין בחכמת התורה, בעלי דעה מרובה, ויודעין קצת משאר חכמות, כגון רפואות, וחשבון תקופות ומזלות, ואיצטגנינות, ודרכי המעוננים והקוסמים והמכשפים והבלי עבודה זרה וכיוצא באלו, כדי שיהיו יודעין לדון אותם"

ה. התורה גם מנחה את השופטים לשפוט את העם משפט צדק, לא לקחת שוחד, וחובה עליהם לרדוף אחר הצדק. "לא תטה משפט, לא תכיר פנים ולא תקח שחד כי השחד יעור עיני חכמים, ויסלף דברי צדיקים. צדק צדק, תרדף". התורה מציינת שמינוי מערכת שפיטה ושיטור הוגנת ונכונה הינה הבסיס העיקרי לחיים בארץ "למען תחיה וירשת את הארץ, אשר ה' אלהיך נתן לך".

ו. בכל מקרה על השופטים לחקור היטב היטב את האירוע וביחוד אם מדובר בדיני נפשות. במקרה בו הדיינים בעיר מתלבטים ומסופקים בהכרעת הדין ואינם יודעים להכריע את ההלכה, הם פונים לבית הדין הגדול אשר בירושלים, שמקומו הוא בהר הבית, בבית המקדש (העברת הנושא מבית משפט מחוזי לבית משפט העליון)

ז. נאמר בפרשה לגבי היחס של האנשים לפסיקת השופטים "לא תסור, מן הדבר אשר יגידו לך ימין ושמאל". במילים אחרות יש לבצע מה שהשופטים (שהינם אנשים ישרים וחכמים) מנחים לבצע. על כך מוסיפים הפרשנים גם במקרה שאומרים לך על שמאל שהוא ימין וימין שהוא שמאל חובה עליך להקשיב לקולם.

ח. במקרה של מינוי מלך על ישראל, חובה למנות מלך יהודי, שבשבתו על כסא ממלכתו עליו לכתוב לעצמו ספר תורה, ולשאת את ספר התורה לכל מקום שילך. והסיבה לכך הינה שתמיד יזכור שאף שהוא מלך וסמכותו רחבה הוא מחוייב לנאמר בספר התורה כדי שלא ירום לבבו מאחיו או יסור מקיום המצוות. בנוסף התורה מצווה שהמלך לא ירדוף אחר חומרנות ושלא ירבה לו כסף וזהב, נשים וסוסים ובמידה ויעשה כך המלך יגרום לצרות לישראל. (ראה מקרה שלמה המלך באחרית ימיו)

ט. לאחר שבני ישראל נכנסו לארץ הנוהג היה שבחג הסוכות היו מתאספים העולים לרגל והמלך עומד וקורא בפני העם וזאת על גבי בימה גדולה כדי שכולם יראו אותו והיו מבצעים טכס שלם של העברת ספר התורה על יד אנשים מכובדים כשלבסוף ספר התורה מועבר למלך אשר ישב על הבימה והקריא לעם. מסופר במשנה על אגריפס המלך (בנו של הורדוס) שבסך הכל הכללי היה מלך טוב ליהודים למרות שלא היה יהודי כאשר הגיע לפרשה העוסקת במלך וכאשר הקריא את הנאמר (פרשת שופטים) "שׁוֹם תְּשִׁים עָלֶיךָ מֶלֶךְ, אֲשֶׁר יִבְחַר ה' אֱלֹהֶיךָ בּוֹ: מִקָּרֵב אֲחִיךָ, תְּשִׁים עָלֶיךָ מֶלֶךְ לֹא תִוָּכַל לָתֵת עָלֶיךָ אִישׁ נָכְרִי, אֲשֶׁר לֹא אֲחִיךָ הוּא" זלגו עיניו דמעות אמרו לו החכמים "אל תירא אגריפס, אחינו אתה, אחינו אתה, אחינו אתה" ועל כך נאמר בתוספתא שבאותו יום התחייבו בני ישראל לצרות בגלל התחנפותם של החכמים.

י. כאשר בני ישראל נכנסו לארץ ישראל, קיבל כל שבט נחלה בקרקע. אבל שבט לוי (הכולל הן את הלויים והן את הכוהנים) לא קיבל נחלה והוא פוזר בין השבטים השונים כאשר כל שבט היקצה מקומות דיור לבני לוי, ותפקיד בני לוי לעסוק בתורה וללמד את העם. כיון ששבט לוי לא קיבל קרקעות בארץ, חובה על שאר העם לפרנסו, וזאת על ידי מתנות שציוותה תורה לתת להם. כגון, הכוהנים זכאים לקבל חלקים מכל שחיטת בהמה טהורה, או, כאשר אדם גוזז את צאנו עליו לתת 'ראשית הגז' לכוהנים וכן כאשר יש לאדם פירות עליו להפריש תרומה לכהן וכו'.

יא. פניה לכוחות על טבעיים מותרת רק בפניה אל אלוקים ובאמצעות הנביא. כל נסיון של פניה אל מכשפים, קוסמים, ובעלי אוב אסורה ידוע מקרה של שאול המלך אשר רצה להתיעץ עם שמואל הנביא שנפטר בנושא המלחמה בפלשתים. לכן, הגיע מחופש לבעלת אוב אשר העלתה את רוחו של שמואל אשר כעס על שאול ואולם ניבא לו ששאול ייהרג בקרב עם הפלשתים

יב. אדם הגר בארץ ישראל ופולש לשטח שאינו שלו כדי להשתלט עליו כגון, מי שיש לו חצר בינו ובין שכנו והוא מזיז את הגדר לתוך שטח של חבירו לא רק שעובר על איסור גניבה או גזילה אלא יש עליו גם איסור נוסף של "הסגת גבול". הדבר אמור הן בפלישה לשטח פרטי והן בפלישה לשטח ציבורי.

יג. כאשר רוצים הדיינים לקבל עדות, חובה עליהם לחקור ולדרוש היטב את העדים, אסור להם לקבל עדויות של נוגעים בדבר, קרובי משפחה, וכן עליהם לשמוע לפחות שני עדים. "לא יקום עד אחד באיש, לכל עון ולכל חטאת, בכל חטא, אשר יחטא, על פי שני עדים, או על פי שלשה עדים יקום דבר"

יד. כאשר מתברר שאדם מישראל העיד עדות שקר אשר היתה מפלילה חף מפשע. העונש המוטל על עד השקר הינו אותו העונש אשר היה מקבל החף מפשע במידה והיה נמצא אשם. "כי יקום עד חָמָס, באיש, לענות בו, סרה. ועמדו שני האנשים אשר להם הריב, לפני ה', לפני הכהנים והשפטים, אשר יהיו בימים ההם. ודרשו השפטים, היטב והנה עד שקר העד, שקר ענה באחיו. ועשיתם לו, כאשר זמם לעשות לאחיו; ובערת הרע, מקרבך. והנשארים, ישמעו ויראו"

טו. כאשר בני ישראל יוצאים למלחמה להרחבת גבולות הארץ, על הכהן לדבר אל העם ולחזק אותו בדברים. "ונגש הכהן, ודבר אל-העם. ואמר אלהם שמע ישראל, אתם קרבים היום למלחמה על איביכם אל ירך לבבכם, אל תיראו ואל תחפזו ואל תערצו מפניהם. כי ה' אלהיכם, ההלך עמכם להלחם לכם עם איביכם, להושיע אתכם". בנוסף במלחמה זו שהינה מלחמת רשות ולא מלחמה של "הגנה על הבית" ישנם מספר "פטורים" לכל מיני אנשים כגון: מי שהתחתן לאחרונה או נטע כרם או בנה בית חדש צריך לחזור לביתו הסיבה לכך שמא ימות במלחמה. מי האיש אשר בנה בית חדש ולא חנכו, ילך וישב לביתו: פן ימות, במלחמה, ואיש אחר, יחנכנו. ומי האיש אשר נטע כרם, ולא חללו ילך, וישב לביתו: פן ימות, במלחמה, ואיש אחר, יחללנו. ומי-האיש אשר ארש אשה, ולא לקחה ילך, וישב לביתו: פן ימות, במלחמה, ואיש אחר, יקחנה. גם הפחדנים מצווים לחזור לביתם כדי שלא יורידו את המורל וישפיעו לרעה על שאר הלוחמים. "מי האיש הירא ורך הלבב, ילך וישב לביתו ולא ימס את לבב אחיו, בלבבו". השאלה המעניינת האם כיום היו מוסיפים: "מי האיש אשר רוצה להופיע ב"כוכב נולד" ילך וישב לאודישנים" או "מי האיש שפשוט לא בא לו לשרת ישוב לעבודתו/ללימודיו/ סתם יישב בבית/ישחק בסרטים" או מי האישה שרוצה להוביל את מרד האוהלים תלך תישב לביתה שבכפר". ועוד

טז. התורה נותנת לנו הנחיות כיצד עלינו לפעול במלחמה. קודם כל יש לנסות ולדרוש כניעה מהאויב במידה והאויב נכנע מטילים עליו מס ורק במידה ומסרב להיכנע מתחילים במלחמה "כי תקרב אל עיר, להלחם עליה וקראת אליה, לשלום. והיה אם שלום תענה, ופתחה לך והיה כל העם הנמצא בה, יהיו לך למס ועבדוך. ואם לא תשלים עמך, ועשתה עמך מלחמה וצרת, עליה"

יז. גם העת שבני ישראל מטילים מצור על עיר אויב אסור להשתמש בעצי מאכל לצורך הכנת כלי מלחמה אלא רק בעצי סרק שנאמר "כי האדם עץ השדה, לבא מפניך במצור. רק עץ אשר תדע, כי לא עץ מאכל הוא אתו תשחית, וכרת; ובנית מצור, על העיר אשר הוא עשה עמך מלחמה עד רדתה". (אחד משירי המפורסמים של נתן ז"ך המושר על ידי שלום חנוך "כי האדם עץ השדה כמו העץ הוא שואף למעלה"

יח. בסוף הפרשה אנו מוצאים את הפסוקים הבאים (פרשת עגלה ערופה): "כי ימצא חלל, באדמה אשר הי' אליהך נתן לך לרשתה, נפל, בשדה: לא נודע, מי הפהו. ויצאו זקניך, ושפטיך; ומדדו, אל הערים, אשר סביבת החלל. והיה העיר, הקרבה אל החלל ולקחו זקני העיר ההוא עגלת בקר, ... והורדו זקני העיר ההוא את העגלה, אל נחל איתן, אשר לא יעבד בו, ולא יזרע; וערפו שם את העגלה, בנחל..... וכל, זקני העיר ההוא, הקרבים, אל החלל ירחצו, את ידיהם, על העגלה, הערופה בנחל. וענו, ואמרו: ידינו, לא שפכה (שפכו) את הדם הזה, ועינינו, לא ראו...." התורה מספרת לנו על גופה שנמצאה ומפילה את האחריות על מנהיגי העיר הקרובה ונאמר במשנה "זכי עלה על ליבנו שזקני בית דין שופכי דמים הם? אלא שלא בא על ידינו, ופטרנוהו; ולא ראינוהו, והנחנוהו." מסבירה המשנה ואומרת שלמרות שאנו זקני העיר לא ביצענו את הרצח הרי שמוטלת היתה עלינו החובה והאחריות לדאוג לכל צורכי הנרצח לדאוג לו להגנה, לדאוג לו למזון וכו'. מכאן לומדים שחובה על נציגי ציבור שבכל החלטה/בכל מעשה עליהם לצפות ולנסות ולראות את הנולד ולא להגיד לאחר מעשה "ידינו לא שפכו את הדם הזה" אלא עליהם להבין שבמעשיהם/החלטותיהם הם בפירוש גרמו לאירועים שקרו

2.1 . "נקודה טובה" – רעיון מהפרשה, במבט עכשווי.
 על כוחה של אחריות ועל חשיבותו של כל רגע / ר' משה רוט

"איש הטפלון", (או בקיצור – טפלון) הוא כינוי לפוליטיקאי שלמרות כל כשלונותיו ומחדליו, הוא תמיד מצליח לצאת נקי (לכאורה) שוב ושוב מכל תקלה. ואם הרבב דבק באחרים, מה טובו... העיקר שהוא נשאר נקי – "מיסטר קליין".

משפטים כגון: "דברי הוצאו מהקשרם", "אני הצבעתי נגד", "אלה מחדלי הממשלה הקודמת", "אני התרעתי שוב ושוב", ואף קפיצה ומעבר ממפלגה אחת לאחרת (לשניה ואף לשלישית...), הם כלי העבודה וההישרדות של "איש הטפלון", שאינו לוקח אחריות על כלום.

אכן, צמד המילים: "אני אחראי", אינו נפוץ במקומותינו. ולכן בדרך כלל, להצלחה יש אבות רבים, אבל הכישלון תמיד יתום...

והנה בפרשתנו – פרשת שופטים, עומדים ראשי הקהל ומכריזים – "זה לא אנחנו". אנחנו לא אשמים.... האם תורת ישראל מלמדת אותנו (ח"ו) להיות אנשי "טפלון" ולברוח מאחריות?!

לא ולא! ההיפך הוא הנכון.

כאשר נמצא חלל בשדה – מחוץ לעיר, חובה לחפש את הרוצח ולהעמידו לדין. שהרי לשם כך מינתה התורה את השופטים ואת שוטרים בפתח פרשתנו.

אולם, במקרה שלא נמצא הרוצח, מצווים ראשי הקהל לשאול את עצמם, שמא יכלו למנוע מקרה זה. לו היינו נוהגים בזר הזה בהכנסת אורחים ראויה – באכילה ושתייה, לינה או ליווי, אולי יכולנו למנוע בעקיפין את הפגיעה הזו...

שימו לב! התורה עוסקת כאן, לא באחריות הראשונית לפגיעה בנרצח מצד הרוצח, אלא באחריות העקיפה מצד מנהיגי הדור ושופטיו.

התורה מלמדת את ראשי הקהל ואת הקהל כולו "לקחת אחריות", גם כאשר מדובר בקשר נסיבתי רחוק מאד ובלתי ישיר. קשר בין עשייה או אי עשייה של הכנסת אורחים, לבין התוצאה העגומה – הרצח.

השאלה הראשונה היא מי האחראי.

את התשובה נותנים נציגי הסנהדרין הגדולה שבירושלים ובה 71 דיינים. סנהדרין זו שהיתה "בית המשפט העליון" בכל נושאי הדין, משפט וההלכה בעם ישראל, נדרשה לשלוח פיזית את נציגיה לאזור האסון כדי לקבוע מי האחראי. דבר המשדר למנהיגים ולבתי הדין והסנהדראות המקומיים שבכל עיר ועיר, שהם חשובים לביקורת.

נציגי הסנהדרין הגדולה נדרשו לקבוע על מי האחריות העקיפה לרצח, במצב זה של אי וודאות. במצב שכזה, התשובה היא הסתברותית ונובעת משיקולי גודל הערים הקרובות ומרחקן ממקום האסון. לדוגמה: אם כל הערים באזור שוות בגודלן, הרי שהאחריות מוטלת על זו הקרובה ביותר.

שופטי העיר שעליה הוטלה האחריות – אנשי הסנהדרין המקומית (ובה 23 חברים), עורכת טקס של "עגלה ערופה". בטקס זה לוקחים עגלה צעירה בתחילת חייה – שטרם עבדה ולא נעשה בה כל שימוש, ועורפים את ראשה באופן אכזרי ומדמם, על מנת להדגיש את המשמעות האכזרית והמיותרת של אובדן החיים. הטקס נעשה על שפת הנחל, כאשר על חלקת האדמה בה נעשה הטקס, נגזר לא להיות מעובדת לעולם. כאן אסור לזרוע ולגדל שום דבר. חלקה זו שתישאר שוממה לעולם, תשמש מעין מצבה תמידית לחיים שאבדו ולנרצח – שנלקחה ממנו האפשרות להמשיך ליצור ולעשות פירות.

כל שופטי העיר ודייניה נגשים איש בתורו ורוחצים את ידיהם – רוחצים בנקיון כפיהם (כן, כאן המקור לביטוי הידוע). או אז מכריזים הכהנים בשמם של כל שופטי העיר בלשון וידווי: "... יְדִינוּ לֹא שָׁפְכוּ אֶת הַדָּם הַזֶּה וְעֵינֵינוּ לֹא רָאוּ" (דברים כא, ז).

ידינו לא שפכו – אין לנו אחריות לרצח זה כלל וכלל. ואפילו לא אחריות עקיפה. אדם זר זה לא הגיע אלינו כאורח. "לא בא לידינו ופטרנוהו בלא מזונות, לא ראינוהו והנחנוהו בלא לוייה" (סוטה לח ע"ב). האם בכך נגמר הטקס ואפשר ללכת הביתה?! לא ולא.

התורה מלמדת אותנו שהרצח הזה אינו "הולך לאיבוד". כל רצח באשר הוא, מטמא את הארץ וגורם לשכינתו של הקב"ה להסתלק ולהתרחק מאיתנו. ואם עוון הרצח הזה אינו באחריות התושבים השכנים, אזי הוא נשאר תלוי כמשקולת,

"בצווארו" של עם ישראל כולו. ולכן ממשיכים הכהנים ומברכים את העם: ריבוננו של עולם, אנא: "פִּפְרָ לְעַמְּךָ יִשְׂרָאֵל... " (שם, ח). ריבוננו של עולם, אנא אל תעניש אותנו בגלל הדם הנקי שנשפך.

ומהי משמעותה של עריפת הָעֵגְלָה?

הָעֵגְלָה איננה מסמלת את הרוצח אלא את הנרצח. "אמר הקדוש ברוך הוא: יבא דבר שלא עשה פירות (הָעֵגְלָה של עשתה שום עבודה) ויערף במקום שאין עושה פירות (בחלקת אדמה שתישאר שוממה לעולם) ויכפר על מי שלא הניחו לעשות פירות" – על הנרצח, שהיה יכול לעשות עוד הרבה מעשים טובים בחייו, שקופדו טרם זמנם (סוטה מו ע"א).

את הטקס הזה צריך לעשות, לא רק כאשר הנרצח הוא נער צעיר שעתידו נגדע באכזריות, אלא גם כאשר מדובר בישיש בן 100 שנים ולו עשרות נכדים ומאות נינים. ואפילו כאשר הנרצח הוא חולה שימיו ספורים!

וקשה, האם על אדם עתיר שושלת ועשייה, ניתן לומר שלא עשה פירות!? למדנו כאן דבר חידוש גדול מאד. לעשיית מעשים טובים, אין גיל ואין גבול. אין קץ ואין סוף. וגם בעת מותו של אדם ישיש ושבע ימים, צריך להצטער על כל מה שהיה יכול לעשות, אך לא הספיק...

ללמדך, שלכל מעשה ולכל שעה יש ערך וחשיבות בפני עצמם.

עידן רייכל בשירו "שאריות של חיים" (מילים ולחן), עוסק במשמעות הזמן וערכם של החיים.

מָה הַזְּמַן מְסַמֵּן לִי

זֶה הַכֹּל שְׁאָרְיוֹת שֶׁל הַחַיִּים

וְלַחֲיוֹת אֶת הַרְגָע

לְהַתְחִיל לְאַסֵּף אֶת הַשְּׂבָרִים

...לְהַתְחִיל קֶצֶת לְקַלֵּקֵל

וְלִתְקַן עוֹד פְּעַם

בכל שעה צריך "לחיות את הרגע" – כי לכל רגע יש ערך. גם כאשר יש לנו

תחושה שמדובר בזמן שאינו איכותי, אלא רק ב"שאריות של חיים".

ומה עושים ברגעים הללו? כיצד חיים אותם? האם צריך להעביר אותם בתחושה של "אכול ושתו כי מחר נמות" (ישעיהו כב, יג)?!
לא ולא. כוחו של כל רגע הוא ביכולת "להתחיל לאסף את השברים... ולתקן עוד פעם".

המעשה של עגלה ערופה מלמד אותנו כמה עקרונות חשובים ויסודיים: מנהיגי הציבור נדרשים "לקחת אחריות" חינוכית ומעשית על מעשיו של הציבור.

לכל אחד מאיתנו יש לא רק אחריות ישירה למעשינו, אלא גם אחריות עקיפה. כי מי שנותן לאורח לצאת מביתו ללא אירוח וליווי, מסכן בעקיפין את חייו.

לכל רגע בחיים יש חשיבות וערך סגולי. ערך של עשייה פוטנציאלית, של תיקון ושל עשיית "פירות".

מעשה העגלה הערופה זועק כל כולו על חשיבות החיים. כל מי שראה אי פעם מעשה קשה שכזה של אובדן "מיותר" ואכזרי (לכאורה) של חיי עגלה צעירה, וודאי הפנים את חשיבות השמירה על החיים שלנו ושל הסובבים אותנו, באופן ישיר ובאופן עקיף.

ובעצם, בכלל לא. אם הצלחנו להציל ולו חיים של אדם אחד, הרי שאובדן חייה של העגלה הצעירה לא היה לשווא. וזו הרי בדיוק המטרה...

ואסיים בתובנה נוספת, אישית שלי, הנובעת מן המעשה של העגלה הערופה. חלקת האדמה השוממה, העומדת לעולם כאנדרטת זכרון לנרצח ולכל מה שלא הספיק לעשות בחייו, מזמינה אותנו "לקחת אחריות" ולנסות להשלים את החסר ולעשות פירות במקומו, בשמו ולמענו של הנרצח, בכל עת ובכל מקום. אולי כך נוכל פתחרה, להצליח "לאסף את השברים" ולהתאושש מאובדן שכזה ואולי גם למנוע אובדן נוסף על ידי זהירות בדרכים, בטיחות בעבודה ובאימונים ועוד...

הערת העורך:

יש לך הערה או הארה על מאמר זה? נא להפנות זאת ישירות לר' משה רוט

באמצעות הדוא"ל שלו: nekudatova.roth@gm

2.2. השבוע בפרשה – מסרים אקטואליים הנלמדים מהפרשה חודש אלול – המלך בשדה. מה, לא נבוא להגיד שלום?! / ניר אביעד

חברים, בואו נעצור לרגע את מרוץ החיים האינטנסיבי. בואו ונקדיש קצת זמן למחשבה על מה שעובר עלינו. בואו לרגע פשוט ונהייה.

אז מה באמת משפיע על הנשמה ועל ההתנהגות שלנו? האם זוהי התרבות החיצונית עם האופנות החולפות שהיא מכתיבה או שיש משהו עמוק יותר שנוגע בנו ברבדים אחרים וסמויים מהעין? ואם יש דבר כזה, איך מגיעים אליו? איך מתחברים אל התדר הנכון?

מידי יום אמצעי התקשורת רועשים וגועשים באינסוף עדכוני ודיווחי אקטואליה שונים על ענייני היום ורובינו עוקבים מרותקים אחרי ההתפתחויות השונות. למרבה האבסורד, מה שאתמול טלטל אותנו היום כבר אינו מעניין, ומחר בכלל יהיה זיכרון רחוק. ארעיות זו מעידה על חוסר הנגיעה האמיתית של הדברים בנו. היהדות, להבדיל, מדברת על ה"אקטואליה שמתחת לאקטואליה", כלומר על תנועות תודעתיות שבאמת משפיעות עלינו, ולהבדיל עושות זאת בצורה אמיתית וממושכת. אותם מאורעות חגים סביב לוח השנה היהודי. כל חג וכל מועד משפיעים עלינו אנרגיה מאוד מסוימת שנחוצה לנו להתפתחות ולקיום שלנו באותה השנה.

היום, יום רביעי, א' באלול, אנו יוצאים למסע רוחני, עמוק ומרתק שיימשך לאורך כל החודש המיוחד הזה (המכונה גם "חודש הסליחות והרחמים"), דרך ראש השנה, עשרת ימי תשובה, יום כיפור, חג סוכות ולבסוף נקנח בשמחת תורה. לכל אחד מהאירועים האלה צינור מאוד ספציפי של שפע שיורד אלינו משמיים ושאמור להזין אותנו באנרגיה טובה וחיובית למשך כל השנה שתבוא עלינו בע"ה לטובה

ולברכה. היהדות קוראת לנו לשים ליבנו אל המשמעות של כל מועד ומועד ולהכין קרקע פורייה לקלוט את השפע הספציפי של אותו זמן. מי שישכיל לעשות כן ויהיה מספיק ער ורגיש לדברים, יחווה את אותה אקטואליה אמיתית, שבאמת משפיעה עלינו ושחוויה מתחת לאקטואליה השקרית והחולפת, והימים לא יחלפו עבורו כמו עוד סתם ימי חול רגילים.

על מנת להבין טוב יותר את המשמעות הרוחנית של החודש הזה יש לחזור 3,300 שנה אחורה. לאחר שב- יז' בתמוז ירד משה רבנו מהר סיני עם לוחות הברית הראשונים, ראה את עגל הזהב וניפץ את הלוחות בכעס, בתאריך א' באלול הוא עלה שוב אל ההר וירד לאחר 40 ימים נוספים עם הלוחות השניים ביום שעתיד להפוך ליום הכיפורים. כמו משה ובני ישראל בימים ההם, כך גם אנחנו פותחים היום במסע בן 40 ימים של היטהרות פנימית עד ליום הכיפורים – הקדוש מכל הימים בשנה. בתווך, בראש השנה יעמוד כל אדם למשפט על מעשיו. ביום זה יקבע האם הוא יזכה לסיים שנה זו בחיים או חס וחלילה לא, האם תהיה פרנסתו ברווח ובכבוד או שבדוחק ובביזוי, האם יהיה בריא או חולה, האם יזכה לנחת ממשפחתו או שיסבול מקשיים שונים וכו' וכו'. כל אלה ועוד נושאים רבים ומגוונים בעלי חשיבות עליונה נקבעים בראש השנה. ימי אלול, אם כך, הם ימי ההכנה שלנו אל המשפט הגדול שמחכה לכל אחד בעוד כחודש בראש השנה. אילו היינו מועמדים למשפט, שתאריכו כבר ידוע מראש, בבית משפט רגיל, ובמשפט זה עתיד היה להיקבע עתידנו הכלכלי, הבריאותי, המשפחתי ואף הקיומי, ודאי היינו מקדישים זמן רב למחשבה על השאלות כיצד עלינו להגיע אל אותו המשפט, מהם הנימוקים אותם נטען והאם לדעתנו יש עוד משהו שניתן לעשות כדי להטות את הכף לטובתנו.

חודש אלול נשלח אלינו במתנה והוא נותן לנו הזדמנות לפתוח בתהליך של התבוננות פנימית עדינה, בבחינה מחודשת של מטרת החיים ובהתקרבות יומיומית אל עצמינו, יקירינו, וכמובן שאל הקב"ה. זהו הזמן האידיאלי לבחינת תכלית החיים, להבדיל מהזרימה האקראית שכולנו מכירים תוך צבירת ממון ורדיפה אחר כבוד. אלול הוא הזמן בו אנו עוצרים, לוקחים צעד אחד לאחור ומתבוננים. אנו בוחנים את עצמנו במבט אובייקטיבי וביקורתי ומסוגלים יותר מבכל חודש אחד לראות את עצמינו בעיניים "נקיות", לקבל החלטות על שינוי משמעותי בחיים ואף לזכות לעזרה גדולה יותר מהרגיל משמיים. בכוחו של שינוי אמיתי מצדנו בחודש זה במחשבות, ברגשות ובהרגלים שלנו לשכתב מחדש את גיליון ההרשעות/זכויות שלנו לקראת ראש השנה ולהפך את גזר הדין של השנה הבאה ממר למתוק!!

על מנת להצליח במשימה הזו עלינו בראש ובראשונה להתעורר משנתנו הרוחנית. אחד המשפטים היפים ביותר מתפילת ה"סליחות", הנאמרת בחודש זה, מדבר בדיוק על נקודה זו: "בֶּן אָדָם – מֶה לָךְ נִרְדָּם? קוּם קְרָא בְּתַחֲנוּנִים!! שְׁפֹךְ שִׁיחָה, דְרֹשׁ סְלִיחָה, מְאָדוֹן הָאֲדוֹנִים. רַחֵם וְטַהַר וְאַל תֵּאָחֵר בְּטָרִם יָמִים פּוֹנִים. וּמְהֵרָה רוּץ לְעֶזְרָה לְפָנַי שׁוֹכֵן מְעוֹנִים".

נכון, עבור רובינו זהו לא אלול הראשון שבו שמענו על הרעיון הזה שניתן לעשות תשובה ולהשתנות. כבר עברו עלינו אי אלו "אלולים" קודמים בהם רצינו, אבל לא הצלחנו להפסיק לעשן, להפסיק לכעוס, להתחיל לפרגן במקום לרכל ולקנא וכו' וכו'. אז מה יהיה שונה הפעם? איך לא ניפול לייאוש הזה ש"ככה אני ואין מה לעשות!!"? התשובה היא פשוטה: אמונה. אמונה ש"אם קלקלת אתה יכול גם לתקן". אמונה ש"הבורא מחדש בטובו בכל יום מעשה בראשית", והרי אם הבריאה מתחדשת בכל רגע אז גם אני יכול להשתנות!

ההמלצה החמה שלי לימים הקרובים היא לשבת רבע שעה לבד ובשקט עם דף חלק ועט ולנסות לענות על השאלות הבאות כהכנה לקראת אותו מסע עד לראש השנה:

- איזה דברים עשיתי השנה שאני גאה ושמח בהם?
- מה עשיתי השנה שאני מצטער עליו, איזה דברים הייתי מתקן בשנה הקרובה ואיך לדעתי ניתן לעשות את זה?
- אלו הרגלים הייתי רוצה לשנות?
- איזה חבר / הורה / בן הייתי רוצה להיות השנה?
- במי פגעתי וראוי שאבקש סליחה?
- באלו תחומים הייתי רוצה שתהיה לי שליטה רבה יותר?

אל הדף האישי והאינטימי הזה ניתן לחזור מידי מספר ימים עד לסוף החודש ולהיעזר בו כשעון מעורר וכמראה. אפשרות נוספת היא לסגור אותו במעטפה ולפתוח אותה רק בתחילת אלול הבא. מניסיון אישי, אין מרגש ומעורר מלהיזכר מי היינו לפני שנה ולעשות חשבון נפש כן ואמיתי אל מול הדף של השנה הקודמת, תוך התבוננות האם ובמה התקדמנו בשנה החולפת.

כדאי לזכור שעצת היצר הרע והנטייה שלנו היא להחליט על שינויים בומבסטיים ועל מהפכות גדולות, ולכן כל שבירה קטנה מוציאה לנו את האוויר מהריאות ואנחנו זונחים הכל. החוכמה היא לקחת החלטה על שינוי קטן מסוים וממוקד, ובו לדבוק במסירות נפש ובכל הכוח. עם הנקודה הטובה הזו לבוא בראש השנה אל הקב"ה ולהגיד לו בראש מושפל שאומנם אנו חסרי יכולת אל מול התאוות והיצרים, אך אותו מאמץ שעשינו הוא אמיתי וכן והוא עדות לעובדה שאנו מלאי אהבה כלפיו ורצון להתקרב אליו.

מה המשמעות של עשיית התשובה שאנחנו נדרשים לה בחודש אלול? כדי לתפוס זאת טוב יותר יש להבין קודם לכן את הפרוש של המילה "תשובה". במובן העמוק ביותר תשובה משמעותה לשוב + ה', כלומר לשוב אל הקב"ה. על פי האמונה היהודית, בכל אחד ואחד מאתנו שוכנת נשמה קדושה המכונה "חלק אלוקה ממעלה", כלומר חלק קטן מתוך אלוקים הגדול בכבודו ובעצמו. אנחנו נושאים בתוכנו בתוך הגוף הסופי הזה משהו מתוך האינסוף. כאשר אנחנו נדרשים לעשות תשובה אנחנו בעצם נדרשים לשוב אל אותו חלק אלוקי אשר תמיד, אבל תמיד יודע להיות נעים, סבלני, רגוע, ותרן, חיובי, ובקיצור – טוב ללא סייגים. הפוטנציאל שלנו להגיע אל אותו חלק פנימי, עמוק ומתוק קיים בנו כל השנה, שכן הוא באופן קבוע חלק מאתנו, אולם בחודש אלול אנחנו מקבלים תוספת כוח מלמעלה ("סייעתא דשמיא") כדי שנתעורר ונממש את הפוטנציאל שטמון בנו להיות טובים ולעשות טוב.

בספרי הקדוש נכתב כי אדם שעשה תשובה, כלומר הודה בטעותו, הביע חרטה כנה ואמיתית וקיבל על עצמו לעשות שינוי מעשי בהתנהגות, הרי מעשיו הרעים נמחקים לו כליל ואף עוונותיו נהפכים לו לזכויות. מדובר בחוק רוחני נפלא, אשר לצערנו בלתי ניתן לשכפול בעולם הגשמי. בעולם הזה אם אדם עובר ברמזור אדום ומצלמה בצומת תופסת אותו, בקשת הסליחה של אותו נהג לא תעזור והוא בכל זאת יקבל קנס וזימון למשפט. להבדיל מכך, בכל הנוגע לעבירות הרוחניות שלנו, למרות שהמצלמות מלמעלה קולטות כל עבירה וכל זיוף שלנו, אם נעשה תשובה אמיתית, כפי שתואר (וידוי – חרטה – החלטה על שינוי), אזי כל הסעיפים ימחקו מגיליון ההרשעות שלנו ונישאר זכים וטהורים לחלוטין. על כך אמר שלמה המלך בספר "משלי": "מודה ועוזב – ירוחם".

נכון שעשיית תשובה דורשת כובד ראש ורצינות, אולם אין פרוש הדבר שקיעה בייסורים והלקאה עצמית בעבור כל החטאים שעשינו השנה. משום מה עבור רבים חודש אלול הופך להיות חודש מכביד ומאיים ונראה כי אנחנו מפספסים משהו יסודי בדרך להתקרב אל הבורא. קרבת ה' בימים הללו מתורגמת בתודעתנו כמסע צלב עצמי לגילוי המומים והחסרונות מהם התעלמנו במשך כל השנה. חודש הרחמים והסליחות נצרב בתודעתנו כחודש העונשים והתוכחות, הנשימה נעשית כבדה ואנו מבקשים "לעבור בשלום" את כובד הימים שנחתו עלינו (ראשי תיבות של אלול לפי שיטה זו: "אוי לי ואבוי לי"). האמת היא שעלינו להבין שאכן יש מקום לבחינה עצמית (כפי שנכתב קודם לכן), אולם הימים הקרובים, ימי רחמים וסליחות הם, ימי אהבה ומחילה. בישעיהו נכתב "כי בשמחה תצאו", כלומר היציאה מעבדות לחרות, מדפוסים רגשיים מעיקים לרוגע ושלווה ומכניעה לתאוות אל שליטה ביצר הרע, נעשית אך ורק אם נהייה בשמחה. זה נכון שאנחנו לא מושלמים וזה נכון שיש לנו עוד הרבה מה לעשות ובמה להשתפר, ובכל זאת – לפחות אנחנו יודעים את זה! אנחנו רוצים להתקרב, לעשות טוב ולצאת ממעגל ההבל וההריק הכללי. היש דבר משמח מזה?

ומעל כל זאת, חשוב שנזכור – בבסיס שלנו כולנו טובים, כולנו צדיקים, כולנו בנים של המלך. נכון שיש דברים שדורשים שינוי ותיקון, אבל הם ה"אישיות השיקרית" שנדבקה אלינו. ה"אישיות האמיתית" שלנו מתוקה מדבש וכל עצבות דווקא מרחיקה אותנו ממנה.

"דַּרְשׁוּ ה' בְּהַמְצֵאוֹ, קְרֹאֵהוּ בְּהִיּוֹתוֹ קְרֹב" אומר הנביא ישעיהו. ואכן, הסיטואציה הרוחנית, שמתרחשת בחודש אלול, מומשלת למלך מכובד ונשגב, אשר כל השנה ספון בארמונו וכמעט ואינו נגיש לאיש, מלבד למקורבים לו ביותר, אולם

בחודש אחד בשנה, הלא הוא חודש אלול, יוצא אותו המלך מארמונו אל השדה הפתוח והוא קרוב אל נתיניו יותר מאי פעם.

האדמו"ר הזקן, מייסד חסידות חב"ד, הוסיף ואמר: "מקבל הוא את כולם בסבר פנים יפות ומראה להם פנים שוחקות". ממצב בו כמעט ולא ניתן לפגוש אותו, הופך המלך לנגיש לכל דורש. הנמשל הוא כמובן שהמלך הוא מלך מלכי המלכים, אשר באלול קורה לנו לגשת אליו בדיוק כמו שאנחנו מבלי לפחד ולזכות בברכתו ובמאור פניו. התיאור על הפנים השוחקות הוא עדות לכך שלא רק שאנחנו רצויים בעיניו, אלא שהוא ממש מחכה לשובנו בקוצר רוח ומלא בשמחה ללא קץ בראותו אותנו מתקרבים אליו/אל עצמינו שוב.

מזלו של חודש אלול הוא בתולה. רמז לדבר אנו מוצאים בכינוי "חודש הרחמים" הנגזר מהמילה רחם. הרחם הנשית (בתולה היא סמל הנשיות) הוא המקום החם, המגן והמאפשר בו העובר גדל עד שהוא מוכן לצאת אל העולם. כך גם חודש אלול מהווה מעין רחם גדול עבור כולנו בו אנו יכולים וצריכים לצמות. בנוסף, הבתולה מייצגת את כוח הבתוליות בנפש, את יכולת ההתחדשות האינסופית המפעמת בנשמת כל אדם. מאידך, הצד השלילי של הבתולה הוא זה שמעביר ביקורת על כל הסביבה, חוץ מאשר על עצמו כמובן ("משנכנס אלול מרבים בביקורת..."). התיקון לדבר הוא להתמקד בטוב של הזולת, ובמקביל לראות את החסרונות רק של עצמי.

שמו של חודש אלול נקבע ע"י חכמי ישראל כראשי התיבות של הפסוק המפורסם מספר "שיר השירים" (העוסק כולו בקשר האהבה בין הקב"ה ועם ישראל): "אני לדודי ודודי לי". פסוק קצר זה מגלה לנו סודות נפלאים ביחס לחודש אלול. העבודה הרוחנית שלנו, אם כך, בחודש זה מגולמת בצמד המילים הראשונות – "אני לדודי", כלומר תפקידנו להתקרב אל הקב"ה ע"י עשייה אקטיבית של

תשובה ושיבה אל מקורותינו. בזכות המאמצים שלנו ובזכות העובדה שהחודש זה אפשרי יותר מאשר בכל שאר השנה, מגיע חלקו השני של המשפט – "ודודי ליי" אשר מבטא את הצפוי לנו בחודש תשרי, עת הקב"ה עתיד להשפיע עלינו מלמעלה את השפע של השנה כולה. התנועה הראשונית שלנו כלפיו באלול לא משאירה אותו אדיש והוא מחזיר לנו שפע כפול ומכופל בתשרי בהתאם לכנות כוונותינו.

לסיום – נקנח בסיפור מתוק שנהג לספר רבי שלמה קרליבך על ר' לוי יצחק מברדיצ'ב, אשר כונה "סנגורם של ישראל", על שום יכולתו תמיד לשפוט לכף זכות כל יהודי ולראות את הטוב שחבוי בו (גם אם הטוב מסתתר עמוק עמוק בפנים):

במהלך אלול בלילה הראשון של סליחות הלכו ר' לוי יצחק והגבאי שלו לבית הכנסת. פתאום הם שמעו קולות עזים במיוחד מאחד הבתים בעיירה. הם התקרבו לשמוע את המתרחש והבינו שמדובר בכנס השנתי של כל הגנבים והשודדים של ברדיצ'ב. הם הטו אוזן ושמעו שכל אחד מהגנבים מתפאר ומספר לכולם כמה הוא הצליח לגנוב ולרמות השנה. ר' לוי יצחק נאנח אנחה גדולה מעומק הלב, התחיל לרוץ לבית הכנסת ושם פתח את ארון הקודש בבכי ואמר: "ריבוננו של עולם, אני כל כך מתבייש! אפילו הגנבים כבר מתוודים יחד על החטאים שלהם, ואילו אני כל כך רחוק ממך ועדיין מחזיק בעבירות שלי..."

בואו נעשה שימוש נכון בהזדמנות שמעניק לנו חודש אלול ונתקדם לעבר חיים אמיתיים ומשמעותיים יותר.

א. סיכום מתומצת של פרשת שופטים

התורה – תורת חיים היא, והשבוע נחשף לנקודת המבט של התורה על 'משפטי החיים' וסדריהם • פרשת שופטים (ושוטרים) דנה בהלכות הסנהדרין, המלך, הצבא והמלחמה

בסוף הפרשה הקודמת קראנו על המצוות הנוגעות לכל אחד ואחד באופן פרטי, כמצוות העליה לרגל, מעשרות ועוד. לעומת זאת בתחילת פרשתינו מוזכרות המצוות שנועדו לעצב את אופיו וסדריו הכלליים של העם. בראש וראשונה נקבע אופיה של מערכת המשפט המתבססת על חוקי ההלכה היהודית.

החשיבות הרבה במינוי הדיינים מתבטאת בכך שעל ידה זוכה עם ישראל לחיות בארצו שנאמר "צדק צדק תרדוף למען תחיה וירשת את הארץ". אי ציות להוראה זו עלול לגרום להגליית עם ישראל מארצו וחורבן הארץ, אך מאידך, זו גם הדרך לחזור אליה, כנאמר: "ציון במשפט תפדה...". השופטים מוזהרים לא להטות את הדין ולא לקבל מאף אחד שוחד, "כי השוחד יעור עיני חכמים ויסלף דברי צדיקים".

הסנהדרין

הסמכות העליונה של מערכת המשפט היהודי הוא בית הדין הגדול – ה"סנהדרין", המורכב מ-71 דיינים ומשכנו היה בלשכת הגזית שבסמוך לבית-המקדש. במקרה שלא נפלה ההכרעה בבית-הדין המקומי היו עולים בעלי הדין לירושלים כדי לקבל את הכרעת הסנהדרין הגדולה. מי שעבר על פסק דין זה נקרא "זקן ממרא" ועונשו מיתה. ככלל, לגבי כל דיניהם והוראותיהם של חכמי ודייני ישראל קיים הציווי: "לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך ימין ושמאל".

בראש הפירמידה נמצא המלך. מינויו הוא אחת מהמצוות הקשורות עם הכניסה לארץ: "כי תבואו אל הארץ... וירשתה וישבת בה... שום תשים עליך מלך אשר יבחר ה' אלוקיך בו, מקרב אחיך... לא תוכל לתת עליך איש נוכרי" (גוי).

התורה הגבילה את המלך במספר תחומים:

"לא ירבה לו סוסים" – המלך יכול לגדל סוסים רק לצורך מרכבתו ופרשיו אך לא לשם הפגנת כבוד וכד'. הסיבה לכך נעוצה בעובדה שאת הסוסים היו מביאים בדרך כלל ממצרים ולכן חששו שהמלך ישלח אנשים מבני-ישראל על מנת שיגדלו שם סוסים ובכך יעברו על ציווי ה' "לא תוסיפון לשוב בדרך הזאת (למצרים) עוד". "לא ירבה לו נשים" – טבען של נשים הן מפתות בדברים את בעליהן לעשות מעשים שאינם ראויים להם, לפיכך הוגבל מספר הנשים שהמלך יוכל לשאת. "זכסף וזהב לא ירבה לו מאוד" – רק כדי כלכלת צבאו ועבדיו. על המלך להיות מסור כל כולו אל העם ולכן אין מקום עפ"י דת ישראל למלך שמגמתו למלא את אוצרות המלוכה, לטפח את כבודו ולמלא את תאוות ליבו.

כמו כן מצוה על המלך לכתוב לעצמו ספר תורה מיוחד – "משנה תורה", נוסף על ספר התורה שכל אחד מישראל מחוייב לכותבו. ספר זה מלווה את המלך במשך כל שעות היום והלילה אפילו בעת הארוחה. מטרתו – "למען ילמד (המלך) ליראת את ה' אלוקיו... לבלתי סור מן המצוה ימין ושמאל..."

חוקי צבא ומלחמה

מלחמות היהודים נחלקו לשני סוגים:

מלחמת מצוה

כדוגמת המלחמות בשבעת עמי כנען לצורך כיבוש הארץ ובעמלק שלקראתם הוכרז גיוס כללי.

מלחמת רשות

שמטרתה להרחיב את גבולות הארץ ולהטיל אימה על הגויים. היציאה למלחמה זו כפופה לאישור הסנהדרין.

בפרשת השבוע אנו קוראים על סדרי היציאה למלחמת הרשות. בתחילה השמיע הכהן דברי עידוד באוזני העם: "אל ירך לבבכם, אל תיראו... כי ה' אלוקיכם ההולך עמכם, להלחם לכם עם אויבכם להושיע אתכם". אחר כך הופיעו שוטרי הצבא וניפו את שורות הלוחמים: מי שבנה בית ועדיין לא חנך אותו, מי שנטע כרם ולא הספיק להנות מפריו, העומד להנשא וטרם נכנס לחופה, כל אלו שעדיין לא השיגו את מטרתם, אינם יוצאים לקרב מחשש "פן ימות במלחמה". מלבדם, כל "האיש הירא ורך הלבב – ילך וישוב לביתו" כדי ש"לא ימס את לבב אחיו כלבבו", אדם כזה עלול להוריד את רוח הלחימה ולמשפיע על מוראל חבריו.

גם בעת המלחמה הציבה התורה מספר כללים משמעותיים:

הדבר הראשון שיש לעשות עוד בטרם מלחמה "וקראת אליה לשלום", יש לוותר על גורם ההפתעה ובמקום זאת להציע דרך לשלום. אך אם האויב אינו מוכן לכך כי אז ("ועשתה אותה עיר) עמך מלחמה וצרת עליה, ונתנה ה' אלוקיך בידך..." בשעת המצור, שלעיתים נמשך ימים רבים, אוסרת התורה להשחית את עצי הפרי שסביבות העיר. תפקיד העץ להחיות את האדם לכן אל לנו להשתמש בו למטרה הפוכה (כדי להגביר את המצור על העיר).

רצח האלמוני

בסיום הפרשה אנו מוצאים דוגמא נפלאה לחשיבות ערך חיי אדם: "כי ימצא חלל... נופל בשדה, לא נודע מי היכהו. לאחר שהרוצח נעלם ולפני שמתחילים להתעסק בקבורת ההרוג מגיעים למקום זקני הסנהדרין, ממקום מושבם בירושלים, וקובעים בעזרת מדידות מדויקות את העיר הקרובה ביותר למקום הרצח. זקני אותה עיר מביאים מן הרפת עגלה ועורפים את ראשה. מעשה עריפת העגלה הצעירה בא לכפר ולהגביר את הזעזוע מהריגת אותו אדם בטרם עת. זקני העיר רוחצים את ידיהם מעל העגלה הערופה ואומרים "ידינו לא שפכו את הדם הזה

ועינינו לא ראו , אומנם אף אחד לא מעלה על דעתו שיד הזקנים היתה בדבר אך היות שחובת אנשי העיר לדאוג ליושבים והמתארחים בה לאכילה שתיה ולוויה (ללוותו אל מחוץ לעיר) לכן מצהירים נציגי העם, הזקנים, שלא ראו את הנרצח.

א. חודש אלול: צוואת העגלון – מוסר לחיים

אצלנו נעשה ה"אלול" הפקר ושוב אין פוחדים ממנו כמו בשנים קדמוניות! – דברים חוצבים אלו אמר הגר"י לוינשטיין זצ"ל באחת משיחותיו – כל אדם & בטוח & במצוותיו ובמעשיו ואינו רואה סיבה על מה יש לו לשוב.

התחושה הזאת נובעת מההרגשה שהנה חלפה לה שנה שבה הוא זכה לכל טוב וממילא כנראה הקב"ה מחל לו על כל עוונותיו ואין סיבה שהוא לא ימחל לו השנה, וגם אם היו קשיים פה ושם אז זה לא נורא כל כך...

היצר יודע במה חלש האדם, כוחו הוא בעיוות הדין. הוא יודע לתת תחושה טובה, הרגשה נעימה שהנה עברה שנה שלמה ולא קרה שום אסון גדול ונורא, ותהיה בטוח שגם השנה הקרובה הבעל"ט תהיה כזאת ואין שום סיבה שיתרחש בשנה זו איזה קושי שלא תוכל לעמוד בו. כוחו של היצר הוא בתשלום מידי בבחינת "צ'ק מזומן" – הנאות עכשוויות, הצעותיו מפתות וקשה מאוד שלא ליפול ברשותו.

בספר "להגיד", מובא מעשה נפלא שסיפר הרב שבתאי יודלביץ' זצ"ל על צוואתו של עגלון:

רבי יונתן אייבשיץ, זכר קדוש לברכה, סיפר פעם על גדלותו של עגלון יהודי ירא שמיים. עגלון – שניצח בדבריו כומר רע צורר יהודים. באותה תקופה בפראג, הצטרף למשפחת המלוכה כומר שונא ישראל מובהק שהציב לעצמו מטרה להשניא את היהודים על המלך. & פעם לפעם היה נכנס לויכוח חריף עם רבי יונתן אייבשיץ. אש האנטישמיות שבערה תמיד בלב מלכי האומות הייתה מלוכה על ידי ויכוחים אלו, ותארו לכם עד כמה מצב היהודים היה תלוי בוויכוחים אלו.

לרבי יונתן אייבשיץ ניתנה סייעתא דשמיא מיוחדת, ה' חננו בשכל חריף, הגיון בריא ומחודד להשיב לצוררים מנה אחת אפיים. הוא עמד וניצח גם את אותו כומר בן בליעל.

ויהי היום. ויכוח נוקב מול רבי יונתן הסתיים בניצחון סוחף לרעתו של הכומר. קם הכומר על עומדו, ואמר בפני המלך: "בעיקרון הצדק איתי ודת הנצרות הינה הטובה והמעולה שבכל הדתות, אלא שמוחו השנון ופיו החד של הרב אייבשיץ הם שעומדים בעוכרי. הצדק לא עימו אלא אומנות הויכוח בידו ותו לא, וגם אוכיח להם את צדקתי. אם תכניסו יהודי פשוט ורגיל מעמך בית ישראל, שיעמוד איתי בויכוח רגיל, נראה בעליל איזו דת נכונה!". נימנו וגמרו כי היהודי הפשוט הראשון שיחלוף ליד ארמון המלוכה, ייקרא פנימה לעמוד בשאלות ותשובות עם הכומר.

לא עבר זמן רב ועגלה רתומה לסוס חלפה ליד הארמון ובה עגלון יהודי לבוש בגדים מרופטים ובידו שוט גדול.

הכניס אותו בפקודת המלך. העגלון כמובן הוצג בפני המלך ויועציו – שמו ושם עירו וכו'.

"בבקשה!" – הכומר קיבל את רשות הדיבור.

"יש לי להציע לך עסקה," – פתח הכומר – "מהיום ואילך מלך אוסטריה יאשר לך משרת 'עגלון' בחצר המלוכה – משכורת גדולה וקבועה, מכאן ולהבא לא תזדקק לחסדם של אנשים. אתה ובני משפחתך העניים תוכלו להתגורר חינם בסמוך לארמון, תהנו מזכויות אזרחיות מלאות, תקבל גם תואר אצילים ומאומה לא יחסר לך – עושר ואושר. נוסף לכך, נדאג לעולם הבא שלך ושל משפחתך. שם תשבו ליד אותו האיש ותתענגו בשכר נצחי.

"בתמורה עליך להסכים רק שאשפוך עליכם מעט מים ואכריז בשעת הזאת המים – מים אלו שהותזו על גופכם הם בשם האב, הבן ורוח הקודש – כמנהג הנוצרים."

הכומר סיים את דבריו לפני העגלון הסמיקו. הוא לפת את השוט בחרדה. העגלון עשה בידיו ובראשו תנועות שליליות, עד שגם הצליח להוציא מפיו מילים בודדות בקול נמרץ ותקיף: "לא! לא! לא!"

הכומר שהיה משוכנע שעני מדוכדך כמוהו יסכים לעסקה, עמד מולו נבוך. הכומר מיהר לשאול: "טוב, בני, לא נכריח אותך או את בני משפחתך – לעשות משהו ניגוד לרצונכם, אך תגיד לי, בבקשה, תסביר לי: מה ההיגיון שבהחלטתך? למה אתה מתנגד לעסקה בסגנון זה?"

באותה שעה רבי יונתן אייבשיץ זצוק"ל עמד גם כן בצידי האולם והתפלל להקב"ה שיתן חכמה בלב היהודי. עיניו של העגלון נחו על הכומר והמלך, והיה ניכר כי הוא חושש מלענות ושוקל בדעתו האם בכלל להשיב. המלך ביקש ממנו: "אל תפחד, בבקשה, דבר כאוות נפשך. לא נעשה לך כל רע." העגלון אזר כוח והשיב: "כאשר הצעת לי את העסקה נזכרתי באבי המנוח ז"ל שהיה מדריך אותי על כל צעד ושעל. אבא המנוח, גם הוא היה עגלון – נקי כפיים וישר דרך. לפני מותו ציווני לחיות כיהודי ירא שמיים סר מרע ועושה טוב ומקיים רצונו של בורא העולם. מלבד זאת לימד אותי פרק בהליכות חיים – במשא ומתן. בתוך דבריו הזהיר ואמר: 'אם תיתקל בסוחר סוסים שיציע לך להמיר את סוסך בסוס משובח יותר והוא גם מוכן להוסיף סכום כסף – אל תסכים! הרי לא סתם הוא מוכן לתת לך סוס ועוד לשלם כסף על ההחלפה. הסוס שנראה טוב ומשובח בוודאי סובל ממחלה נסתרת או שהוא גנוב או כל פגם אחר שיתגלה אחר כך. ואם יבוא סוחר ויציע לך סוס תמורת סוס שלך, ללא כל הוספת תשלום מצידו, גם כן אל תסכים, כי גם במקרה כזה ודאי יש לו חשבון של רמאות והונאה, כי למה לו להחליף סוסים ללא כל טובת הנאה לעצמו?!"

"אבל אם יבוא סוחר ויאמר לך: 'ר' יהודי, קח סוס כתחליף לסוסך, ובתמורה עליך לשלם כך וכך כסף, כאן טמון מקח הגון. כוונתו של הסוחר ישרה ואז תתחיל לבדוק את הסוס אם הוא אכן מתאים לך ותכין את עצמך לקראת העסקה. 'אדוני הכומר, – אמר העגלון – 'אתה הצעת לי עסקה ובה כל טוב שבעולם הזה – בתוספת חיי נצח טובים בעולם הבא, ואינך דורש ממני כל תשלום או תמורה, כל זה הראה לי שסחורתך פגומה. משהו רקוב בה... לכן אני ממאן: לא! לא! אני מסרב!"

המלך חייך. הוא ציווה לאחד המשרתים שיעניק לעגלון מתנה יקרת ערך וישלחהו לנפשו לשלום.

הכומר היה כאוב. לאחר כמה רגעים ביקש שיקראו לר' יונתן והודה בפניו: "ניצחתני, רבה של פראג, גם הפעם!"

כמה סוסים חולים אנשים קונים! בר מינן, השטן מציע שפע של סוסים טובים ללא כל תמורה, כמה חכם הוא השטן... מוכר סוסים גנובים וחולים ואנשים קונים ואח"כ מתחרטים. הם לא יודעים את צוואתו של עגלון יהודי זקן.

אוי, כמה שהיא נכונה אותה צוואה! אנו הולכים שלווים ושאננים ועוסקים כל הזמן במסע של קניות. הבה נבחן כמה מהצעותיו של השטן: הנה מגיע לו הבוקר, בא השטן ואומר לך: "צדיק שלי, שכב לך עוד חמש – עשר דקות כדי שתהיה ערני בתפילה... אל תדאג, יש מי שיפתח את הבית – הכנסת, גם יש תמיד חזן שיתחיל לקרוא את הקורבנות". ולאחר עשר דקות שוב מופיע השטן ואומר לך: & "אין מה למהר, הרי אתה קורא מהר יותר מהחזן ותוכל להדביק אותו בתפילה. לכן קח לך את הזמן, תישן, יקירי, תירדם עוד קצת, צדיק שלי..." ואנו בתמימותנו מאמינים לכל מילה היוצאת מפיו ובטוחים שהצעותיו הן כל – כך הגיוניות. הבה נאזין לצוואתו של העגלון ונקבל עלינו לא להחליף עולם נצחי בעולם חולף.

היצר הוא כה ערמומי, כה מחוכם. הצעותיו אינן זולות. כל התחליפים שהוא מציע הם טובים, מהנים, ולעיתים יש בהם נחת כספית ועל הכל נלווה "תשלום במזומן".

היצר הרע כוח הפיתוי שלו הוא בתשלום מיידי, הנאה עכשווית ואין ספק שקשה להילחם בו. הוא נלחם בכל כוחו ואינו מוותר ולא אחת התחליפים שהוא מציע באים כ"מצוות", כ"תורה". הוא אינו מציע הצעות שנדחה אותן על הסף. אדרבה הוא משכנע עם הצעות הגיוניות, מפתות ואנו בנקל נלכדים ברשתו. ואתה, יהודי יקר, זכור לנגד עיניך את צוואתו של העגלון: בדוק את התחליף המוצע לך ומי מציע אותו, היצר הטוב או היצר הרע.

הרמב"ן באגרתו כתב: "וכאשר תחשוב כל אלה תירא מבוראך ותישמר מן החטא". רבי בנימין דיסקין, אביו של המהרי"ל זצ"ל, אמר: "לחיות שעה קלה שלא לפי ההלכה – מיתה טובה הימנה!"

ב. על פי שנים עדים או שלשה עדים יומת המת לא יומת על פי עד אחד

כתב הרמב"ן 'על פי שנים עדים או שלשה עדים, וכו' ועל דרך הפשט אמר הגאון רב סעדיה שנים עדים או שלשה מקבלי עדות השנים ואין בכתוב קבלת עדות רק

עדים אבל כמדומה לי שטעה הגאון בדינו כי עדות דיני נפשות לא תקובל רק בפני סנהדרין של עשרים ושלשה.

ובגמ' (כתובות כא, ב) 'שלשה שישבו לקיים את השטר שנים מכירין חתימות ידי עדים ואחד אינו מכיר עד שלא חתמו מעידין בפניו וחותם'. וכתב שם הרמב"ן 'ואני תמה העדות שהעידו בפני אותו השלישי היאך שמה עדות והא צריך ג' ואין עדות אלא בפני ב"ד, וי"ל כשהיה מומחה וראוי לדון בשאר דיני ממונות וכו'.

והנה איתא בגמ' (ב"ב מ, א) 'קיום שטרות בשלשה', ואי שם בראשונים דאף דקימל"ן בדיני ממונות דשנים שדנו דיניהם דין, בקיום שטרות אין דיניהם דין, ולפ"ז נראה דה"ה דיחיד מומחה לא מהניא בזה, ומה דאי הכא ברמב"ן דיחיד מומחה מהניא ביה היינו לקבלת העדות ולא לעצם פסק הקיום.

ולכאורה ילה"ק, לדברי הרמב"ן דס"ל דקבלת העדות צריכה להיות בפני אותו ב"ד שיכול לדון דין זה, דמ"ש הכא דכתב דסגי בחד לקבלת העדות, אף דבעינן שלשה לעצם פסק הדין.

והנראה לומר בזה, דהנה בטעמא דמילתא דבעינן שלשה לקיום השטר איתא בתוס' (כתובות שם) 'אין נראה אלא כעד מפי עד ומטעם זה הצריכו ג' בקיום שטרות דהוה סגי בב' אלא משום דבעינן שיהא ב"ד כדפרישית', ומבוא' דבאמת עיקר פסק הדין של הקיום הוי ככל דיני ממונות, דאפשר אף ע"י יחיד מומחה, וכל מה דבעינן שלשה לפסק הקיום היינו היכא דרוצים לכתוב פסק הקיום בשטר והיינו עשיית ההנפק, דבכה"ג בעינן שלשה לפסק הקיום והיינו משום גזירה, דאם לא יהיה שלשה חתימות בשטר יבאו לטעות שלא נתקבלה עדותם בב"ד, אלא עדים בעלמא קבלו את עדותם והוי עד מפי עד. וכיון דכל מה דזקוקים לשלשה לפסק היינו לצורך שיכלו לכתוב זאת ולא מצד עצם הפסק, להכי אף לקבלת העדות א"צ שלשה.

ג. "שִׁפְטִים וְשִׁטְרִים תִּתֶּן-לָךְ בְּכֹל-שְׁעָרֶיךָ אֲשֶׁר יְהוּה אֱלֹהֶיךָ נִתַּן לָךְ לְשִׁבְטֶיךָ." (טז, יח)

לכאורה קשה דאיתא ביומא (כו, א) אמר רבא לא משכחת צורבא מדרבנן דמורי אלא דאתי משבט לוי או משבט יששכר, וא"כ איך אפשר דמכל שבט יהיה

שופטים ושוטרים, ויותר דאמרינן בגמ' סוכה (כז, ב) אין לך כל שבט ושבט מישראל שלא העמיד ממנו שופט.

ובישמח משה זי"ע מפרש בדרך נפלא בהקדמת דברי הגמ' (בב"ק יז, א) אמר רבי יוחנן משום ר"ש בר יוחאי וכו' כל העוסק בתורה ובגמילות חסדים זוכה לנחלת שני שבטים לנחלת יוסף ולנחלת יששכר, וזשה"כ ושפטו את העם משפט צדק איך יתכן שישפטו משפט צדק הא לא יכלו לכוון ההלכה דלא אשכחן צורבא מדרבנן דמורי או מלוי או מיששכר, אלא לזה אמר צדק צדק תרדוף שיעסקו בצדקה דהא בתורה ודאי יעסקו אלו שרוצים לשפוט בדין תורתנו הקדושה אם כן מצורף לזה יעסקו גם כן בצדקה, ואז ישפטו צדק.

ובאהל דוד עמ"ס (סוכה כז, ב) דאמרינן שם מעשה ברבי אליעזר ששבת בגליל העליון בסוכתו של יוחנן ברבי אלעאי בקיסרי ואמרי לה בקיסריון והגיע חמה לסוכתו אמר לן מהו לפרוס עליה סדין אמר לו אין לך כל שבט ושבט מישראל שלא העמיד ממנו שופט וכו' מפני שלא אמר דבר שלא שמע מפי רבו לעולם. דהנה אמרינן דלא משכחת צורבא מדרבנן דמורי אלא דאתי משבט לוי או משבט יששכר, ואיך יתכן שמכל שבט ושבט היה שופט, אלא מי שמחדש הלכות מדעתו לא יכול להורות אם לא שהוא משבט לוי או משבט יששכר, אבל אם אינו אומר דבר שלא שמע מפי רבו, א"כ אפילו שהוא אינו משבט לוי או יששכר אבל כיון שרבו משבט לוי או יששכר או שלמד ממי שלמד מהם והוא רק מוסר דבריו ואינו מוסיף עליהם א"כ יכול להורות אף שהוא משאר שבטים.

וז"ש ר"א ולא לדחותם בדברים בעלמא אלא להורות שיש לנהוג כפי הנהגתו שלא לומר דבר שלא שמע מפי רבו, דהרי אין לך כל שבט ושבט מישראל שלא העמיד ממנו שופט, ואפילו לא משבט לוי ויששכר וע"כ שלא אמרו דבר שלא שמעו מפי רבותיהם. וזה כמו שר"א היה נוהג שלא לומר דבר שלא שמע מפי רבו ולכן לא ענה על השאלה אם מותר לפרוס סדין.

ד. "שִׁפְטִים וְשׁוֹטְרִים תִּתֶּן-לָךְ בְּכֹל-שְׁעָרֶיךָ אֲשֶׁר יְהוּה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ לְשִׁבְטֶיךָ וְשִׁפְטוּ אֶת-הָעָם מִשְׁפָּט-צֶדֶק". (טז, יח)

מהו 'לשבטיך' שאמרה כאן התורה, דמאי אהני לן הא, דהרי נתחלקה הארץ לשבטים.

ויש לבאר, דהנה מצינו שיתרו אומר למשה רבנו שימנה הרבה דיינים ושפטו את העם בכל עת והכל על מקומו יבוא בשלום, ופ"י בזה האלשיך, דיתרו אמר למשה אם תרצה אתה לבדך לשפוט את העם הרי לא יתכן לעשות זאת במהירות, וא"כ תתארך המריבה ביניהם, ולכן מוטב שתרבה בדיינים ואז תכף ומיד יוכלו להשפט ומתוך כך ירבה השלום.

לפכיך ציוותה התורה למנות דיינים בכל עיר ועיר, דאל"כ יצטרכו בעלי הדיינים לילך מעיר זו לעיר אחרת, וע"ז יתארך המריבה ביניהם, ולכן מוטב למנות דיינים בכל עיר, וכיון שנעשה דין נעשה שלום.

וזהו שאמר הכתוב 'שופטים ושוטרים תתן לך בכל שעריך', למען השלום. והראיה שהקב"ה חפץ בשלום, שהרי 'נותן לך לשבטיך', דחילק את הארץ לשבטים ולא יחיו בערבוביא, דע"כ יהיה שלום ביניהם, ולכן אף אתה רדוף אחר השלום ותמנה דיינים בכל עיר ועיר.

ה. " כִּי הַשְׁחָד יַעֲוֹר עֵינֵי חֲכָמִים " (טז, יט)

הקשוני, מדוע בפרשת משפטים (שמות כג, ח) כתיב כי השוחד יעור פקחים, ואילו הכא בפרשת שופטים כתוב כי השוחד יעור עיני חכמים, ויש להבין הטעם לשינוי זה, וצ"ע הדבר.

ובדרך צחות נראה, די ש לדייק עוד שבפרשת שופטים כתיב יעור עיני חכמים, ואילו בפרשת משפטים כתיב יעור פקחים, ולא נקט עיני, וצ"ב.

אלא דבפרשת שופטים כתיב חכמים, וידוע כי החכם עיניו בראשו לכן כתיב גבי עיני, משום שחכם עיניו בראשו, מה שאין כן בפרשת משפטים דלא כתיב בה מלת חכם, לכן לא כתיב גבי עיני, ואולי באמת מכאן הראי' כי החכם עיניו בראשו

ו. " כִּי הַשְּׁחָד יַעֲוֹר עֵינֵי חֲכָמִים וַיִּסְלַף דְּבָרֵי צְדִיקִים " (טז, יט)

"גילויי התורה בשליטת השוחד והנגיעה, מטילים צל גדול על כל יושרן של דעות האדם ומחשבותיו הבנויות על שכלו, ומעוררים ספקות והרהורים אם יש קורטוב של אמת בכל השקפת עולמנו. איך אפשר לו לאדם להיות הוגה דעות ישרות ואמיתיות, בשעה שהוא מלא שוחד ונגיעות כרימון, מסברות עקומות הקרובות לנטיותיו הפסיכולוגיות" ("הסבא מסלבודקא זצ"ל, אור הצפון).

הנגיעה העצמית היא יסוד במידות, כי הרי אדם קרוב אצל עצמו, ולכן עליו תמיד לבדוק את המעשה שלפניו, אם טהור הוא מנגיעה עצמית, אם איננו מוסווה באיזו פניה ונגיעה שאינו מרגיש בה כלל, והיא פועלת בו ומשפיעה על כיוון המעשה, וכדברי רבי ישראל מסלאנט זצ"ל: "ואף אם ישמור האדם דרכו להיזהר מכל חשש של נגיעת הדעת, בכל זאת מי יתן קו ומשקולת לדרכי הנטיה? הלא זה דרך כוח נפש האדם, לקשור חבל בחבל, נימא בנימא, להוציא פרי עמל מבלי אשר ימצא ראשית סיבתו. אשר אולי לזה הזהירו חז"ל כי דיין יראה עצמו כאילו חרב מונחת בין ירכותיו וגיהנם פתוחה מתחתיו, יען כי בדין הנטיה עלולה למאד".

מרן הגאון רבי אהרן לייב שטיינמן שליט"א, מביא מדרש שבשעה שאמר משה לישראל שבצלאל יעשה את המשכן, היו ישראל מרננים אחרי משה ואומרים שכל הגדולה הוא נוטל לו ולמשפחתו. אמר להם משה: דעו וראו כי לא מדעתי אני עושה, אלא מפי הקדוש ברוך הוא. ויש להבין, במה שכנע אותם, הלא הדרך בענינים כאלו כפי מה שאנו רואים שלא מאמינים, ולמה האמינו עד כדי כך שאמר להם "ראו", משמע מזה שהוא היה כל כך משוכנע עד שהוצרכו להודות, וכשאמר להם "ראו", אז כל אחד הגם שהיה לו קצת עקמומיות שבלב לחשוד את משה מחמת קנאה שהוא עושה מעצמו בשביל קרוביו, אבל בניכרין דברי אמת שלו ראו ממש. אצל קורת, גם חשדו אותו ולא האמינו, כי אז כבר היה נגיעה שקרח רצה את הכהונה או את הנשיאות, וכשיש נגיעה עצמית, כבר לא יכולים לשכנע אפילו בדברים שיוצא מלב טהור כמו של משה, כי למי שהנגיעה העבירתו על דעתו, אי אפשר לשכנע בשום אופן.

"הסבא מנובהרדוק" זצ"ל אמר שיש ענין של נגיעה אישית למשל אם חושבים ללכת לקבל פני אדם או לא ללכת, האם מגיע לפלוני הכבוד שאטרח לקבל פניו או לא מגיע לו, דבר ראשון יש לשקול אולי נכנס גם שיקול של עצלות והנגיעה היא שמתעצלים לקום ולעשות את מה שצריך. כיצד יש לנהוג? הסבא זצ"ל היה קודם לובש את הפרווה ויוצא מהבית ומגיע עד סמוך לאכסניה של האורח ושם היה מחליט.

"המשגיח" הגאון הצדיק רבי שלמה וולבה זצ"ל אמר: "לפעמים אדם מרגיש שאולי יש לו איזו נגיעה בענין, אבל הוא נוטה יותר לחשוב שאינו נוגע בדבר, מקובלנו מרבותינו בעלי המוסר שכשאדם חושד בעצמו אולי הוא נוגע בדבר, שידע נאמנה שהוא ודאי נוגע בדבר".

מסופר על הגאון רבי אלחנן וסרמן זצ"ל שהגיע פעם לעיר אחת על מנת לייסד שם ישיבה. באותה העיר היה רב שגם היה תלמיד חכם ולמדן, אבל לא במידה של רבי אלחנן. כשראו בני העיר שרבי אלחנן בעירם, הלכו כולם ובאו אליו. רבי אלחנן נוכח לדעת שהוא פוגם בכבודו של רב העיר ולקח את הישיבה והלך משם. אדם שאינו גדול, יאמר, מה איכפת לי, הרי חייבים ללמוד תורה, אבל אדם גדול יודע כי בנין חייב להיבנות בלי שום טענה ופקפוק. אם כבודו של הרב יפגע מכך, נוסעים משם (מתוך הספר "מערכי לב").

הרב דסלר זצ"ל היה אומר בשם הגה"צ רבי ירוחם ממיר זצ"ל, שכשיש לאדם בעיה שקשה לו בעצמו להגיע לאמת ולפתור אותה בגלל שיש לו נגיעות שמשחדות את מבטו, ואין לו אפשרות באותו זמן להתייעץ עם אדם גדול, עדיף שישאל את שאלתו אפילו לסנדלר ברחוב ולא יפסוק לבד לעצמו, כי לאחר אין נגיעות.

המבחן הראשוני לאדם, כותב הגר"א וייסבלום שליט"א, הוא: אם הדעה או החלטה פרצו באופן ספונטאני, בלי כל מאבק עם עצמו, קרוב לודאי ש"נגיעה" הפעילה אותן. אם הוא שוקל ומתלבט ומתקשה ונאבק עם עצמו וההחלטה עלתה לו בקושי, הרי עבר את המבחן הראשוני, ואז אפשר שהחלטה היתה טהורה.

ז. "צֶדֶק צֶדֶק תִּרְדֹּף לְמַעַן תַּחֲיֶה וִירֶשֶׁת אֶת-הָאָרֶץ אֲשֶׁר-יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
נָתַן לָךְ." (טז, כ)

למאי כפלה התורה 'צדק צדק', והלוא בחד מינייהו סגי.

ויש לפרש ע"פ מה דאי' בגמ' (פסחים ח, א) 'האומר סלע זו לצדקה בשביל שיחיה
בני או שאהיה בן העוה"ב הרי זה צדיק גמור', והק' שם התוס' (ד"ה שיזכה) דהלוא
שנינו (אבות פ"א מ"ג) 'אל תהיו כעבדים המשמשין את הרב על מנת לקבל פרס',

ויש לתרץ, דכל מה שצריך לשמש את הרב שלא ע"מ לקבל פרס היינו בעצם
המצוה, אבל אם כבר קיים את המצוה כדינו, ורוצה להוסיף על המצוה על מנת
שיחיה בנו או שיהיה בן העוה"ב, כיון שעושה אף מה שאינו מחויב ה"ז צדיק גמור.

ובזה נבין את הכפילות בדברי הכתוב, 'צדק צדק' דהיינו שלא תסתפק בצדקה
העיקרית אלא תוסיף עליה ותיתן גם מה שאינך מחויב, עי"ז תזכה 'למען תחיה
וירשת את הארץ' דהיינו ארץ העליונה, כלומר העולם הבא, שבהוספה על המצוה
רשאי אתה להתנות ע"מ שאהיה בן העוה"ב.

ח. "וְהוֹצֵאתָ אֶת-הָאִישׁ הַהוּא או אֶת-הָאִשָּׁה הַהוּא אֲשֶׁר עָשׂוּ אֶת-
הַדָּבָר הַרַע הַזֶּה אֶל-שְׁעָרֶיךָ אֶת-הָאִישׁ או אֶת-הָאִשָּׁה וּסְקַלְתֶּם בְּאֲבָנִים
וְיָמְתוּ." "

ט. "עַל-פִּי שְׁנַיִם עֵדִים או שְׁלֹשָׁה עֵדִים יוֹמַת הַמֵּת לֹא יוֹמַת עַל-פִּי עֵד
אֶחָד." "

י. "כִּי יִפְלֹא מִמֶּךָ דָּבָר לְמִשְׁפַּט בֵּין-דָּם לְדָם בֵּין-דֵּין לְדֵין וּבֵין נֶגַע לְנֶגַע
דְּבָרֵי רִיבַת בְּשַׁעְרֶיךָ"

י"א. "לֹא תִסּוּר מִן-הַדָּבָר אֲשֶׁר-יִגִּידוּ לָךְ יָמִין וּשְׂמָאל."

י"ב. "שׁוֹם תָּשִׂים עָלֶיךָ מִלֶּךְ אֲשֶׁר יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בּוֹ מִקְרֹב אַחֶיךָ
תָּשִׂים עָלֶיךָ מִלֶּךְ לֹא תוּכַל לָתֵת עָלֶיךָ אִישׁ נְכָרִי"

י"ג. "רַק לֹא-יִרְבֶּה-לוֹ סוּסִים וְלֹא-יֵשֵׁב אֶת-הָעַם מִצְרִימָה לְמַעַן
הַרְבוֹת סוּס" "וְהָיָה כְשִׁבְתוֹ עַל כֶּסֶף מַמְלַכְתּוֹ" (יז, יח)

יש לדקדק מהו שכתבה תורה והיה כשבתו על כסא ממלכתו דייקא.

ויש לדון, האם באמת כל החיוב לכתוב משנה תורה חל רק כשיושב על 'כסא המלכות' ולא קודם לכן כשנתמנה, כיון דהישיבה על כסא המלכות היא מוסיפה בכינון מלכותו ואז מתחייב המלך במצוה זו, או דמש"כ על כסא מלכותו, זהו רק משל למלכות שכך היא דרך המלכות.

והנה בברכות ההפטרה אומרים על כסאו לא ישב זר, ובזה ודאי שאין הכונה לכסא ממש שיושב בו המלך, אלא 'למלכות' עצמה, אמנם אפשר דמש"כ בפסוק כשבתו על כסא וכו', בא לומר דלא סגי בכך שהמלך התחיל את מלכותו, אלא צריך שתהא התחלת הנהגת המלכות, וכגון שישפוט את העם או שיעשה שאר מילי, וכ"ז נרמז בהנך תיבות והיה כשבתו וכו'.

והנה באמת דודאי יש ענין בכסא המלך, דהא אמרי' בסנהדרין שאין יושבין על כסאו, והיינו אפי' אם אינו במקום ישיבתו התמידי, דהא מלבד איסור זה יש איסור שלא לישב במקומו, וכן הוא הדין באב שישנם ב' דברים אלו שאסור לעשותם, וש"מ שיש חשיבות מיוחדת במלכות לכסא המלך שאסור לישב בה.

ט"ו. "וְכִי-יבֹא הַלְוִי מֵאֶחָד שְׁעָרֶיךָ מִכָּל-יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר-הוּא גֵר שָׁם
וּבָא בְּכָל-אֵוֶת נַפְשׁוֹ אֶל-הַמָּקוֹם אֲשֶׁר-יִבְחַר יְהוָה." (יח, ו)

מה ביקשה התורה להוסיף באמרה 'אשר הוא גר שם'.

ונראה לומר, דהנה איתא בספרי דהלוי הנזכר כאן היינו כהן, דהרי בהמשך כתוב 'זשרת בשם ה' ואילו לוי אינו משרת, אלא בע"כ דהיינו כהן. ומכאן למדו חז"ל דפעמים שכהן מקריב אף שלא בשעת משמרתו, והיינו בזמן הרגלים או אם כהן מקריב את קרבנות עצמו.

אכן י"ל דהכתוב רמז כאן לאפשרות נוספת שהכהן מקריב שלא בשעת משמרתו, והיינו בכהן גדול דאי' בגמ' (יומא יז, ב) דכהן גדול יכול להקריב כל קרבן בכל עת שירצה, ואולם מצינו הלכה נוספת דכתב הרמב"ם דכ"ג חייב לגור בירושלים ואין לו לזוז משם.

זהו שרמזה התורה באמרה 'אשר הוא גר שם' דהיינו הכהן הגדול, 'ובא בכל אות נפשו אל המקום אשר יבחר ה'" דיכול להקריב בכל עת שיחפץ.

ט"ז. "תָּמִים תִּהְיֶה עִם יְהוָה אֱלֹהֶיךָ." (ית, יג)

פירש"י: תמים תהיה עם ה' אלהיך. התהלך עמו בתמימות ותצפה לו, ולא תחקור אחר העתידות, אלא כל מה שיבוא עליך קבל בתמימות, ואז תהיה עמו ולחלקו.

הנה נודע מה שכתוב בזוה"ק ויחי (דף רכ.). שהגזירה אשר נגזרה על האדם בכיפור, מראה ב"צל" בהושענא רבה. ואלו דברי הזוהר שם (בתרגום ללשון הקודש): בא וראה כשמתעורר הדין (בראש השנה) בעולם צריך אדם להתעורר בתשובה שישוב מחטאיו, שהרי באותו יום "פתקין" נכתבים, אם זכה אדם ששב לפני אדונו "קורעין הפתקים שעליו". אחר כך מזמין לפני האדם יום הכפורים יום של התשובה. אם שב מחטאיו, מוטב. ואם לא, מצוה המלך לחתום הפתקים וכו'. ואם עשה תשובה שלימה לפני אדונו נקרעין הפתקין. ואם לא זכה לתשובה, אותם פתקין יוצאין מבית המלך, ונמסרין בידיו של השר המקטרג, והדין נעשה והפתקין אינן חוזרין שוב לבית המלך. ואז "הצלמים" מסתלקין ממנו (שנגזר עליו) ולא נמצאין עמו. כיון שמסתלקין ממנו, הנה ודאי עונש המלך יעבור עליו ויטעום כוס המות. ובאותו לילה של חג אחרון מלאכי הדין מזומנים ונוטלים הפתקים, ואחר שנטלו להם, מסתלקין "הצלמים" ואינם נמצאים ואם הצלמים לא נסתלקו אלא שחסרים וחלושים, אז יעבור עליו חלאים רעים בחלישות. ע"כ.

וכתב הרמב"ן בפרשת שלח (יד, ט) על הפסוק "ואתם אל תראו את עם הארץ וגו' סר צילם מעליהם וה' אתנו אל תיראום". וז"ל: יתכן שירמוז הכתוב למה שנודע כי בליל החותם לא יהיה "צל לראש האיש" אשר ימות בשנה ההיא. לכך אמר כבר "סר צילם מעליהם" כי נגזר עליהם מיתה, "וה' אתנו" כי הוא השוכן בקרבנו ועושה

לנו נסים ונפלאות לעיני כל רואה, על כן "אל תיראום". עכ"ל. וע"ע ברבנו בחיי (שם).

וכתב האבודרהם, הובא במטה משה (סימן תתקנז): וזה ה"צל" אינו צל האדם ממש, כי העומד אצל הלבנה או אצל האורה, אי אפשר שלא יהיה לו צל. אלא הוא "צל הצל" הנקרא בדברי רבותינו (גיטין סו.) "בבואה דבבואה". ויש סעד מדאמרין (הוריות יב.) האי מאן דבעי למיפק וכו' ליקום בביתא דחברא (בבית חשוך) אי חזי בבואה דבבואה וכו'.

ועוד הביא מ"ש בהוריות (יב.) שלא ינסה אותו ענין בראש השנה "דילמא מיתרע מזליה". וכתב: מכאן אני אומר שאין ראוי לנהוג (בהושענא רבא בראיית הצל) מנהג זה. ע"כ. וסיים מטה משה (שם): ועוד אני אומר דאין אנו בקיאין בצל הצל, ולאידך מי שיראה צילו וכו' לא יהרהר בתשובה, עוד כתב: והירא דבר ה' אל יהא לו עסק בנסיון הזה, רק כל יום ויום חייב להראות עצמו כאילו נסתלק ממנו הצל וישוב בתשובה וכו'.

וז"ל הרמ"א (סימן תרסד): כתבו הראשונים שיש סימן בצל הלבנה בליל הו"ר שיקרה לו או לקרוביו באותה שנה. ויש מי שכתב ש"אין לדקדק בזה" כדי שלא ליתרע מזליה, וכו'. ויותר טוב להיות "תמים" ולא לחקור אחר עתידות! עכ"ל. ולכן יש לקיים "תמים תהיה עם ה' אלהיך" ולא לחקור אחר עתידות. והשי"ת יברכנו בשנה טובה. אמן.

י"ז. "וְהָיָה הָאִישׁ אֲשֶׁר לֹא-יִשְׁמַע אֶל-דְּבָרֵי אֲשֶׁר יְדַבֵּר בְּשְׁמֵי אֲנֹכִי אֲדַרְשׁ מַעֲמוֹ." (יח, יט)

ובמנ"ח הק' לד' הרמב"ם (פ"ט יסה"ת ה"ב) דדריש מהאי קרא דהעובר על דברי נביא חייב מיתה ביד"ש, א"כ כל מי שעבר על עבירת לא תעשה אחת שבתורה יתחייב מיתה, כיון דנתנה התורה ע"י משה שהיה אב לנביאים וחשיב עובר על דברי נביא.

ויש שר"ל עפ"ד הזוהר ששכינה היתה מדברת מתוך גרונו של משה, ונמצא שחלוקה נבואת משה רבינו מנבואת שאר הנביאים, דמשה רבינו לא היה שותף

כלל בנבואה, אלא היה כצינור להעברת דבר ה' בשלימות ואילו שאר הנביאים נתנו נביאותם.

ומעתה י"ל, דהאי דינא דהעובר על דברי נביא חייב מיתה ביד"ש, אינו אלא בשאר נביאים שהם שותפים בנבואה, אבל במשה רבינו שהיה רק ככלי לדבר ה' נבואתו נחשבת 'תורה', שהעובר עליה נידון בדינים מיוחדים לה.

אלא דתירוץ זה יועיל רק בשאר ד' ספרי התורה שנאמרו מפי השכינה, אמנם על חומש דברים הרי מובא בשם המגיד מדובנא שנאמרה מפי משה, ובהך חומש לא נאמרו דברי הזוהר ש'שכינה היתה מדברת מתוך גרונו של משה', ואם כן הדרא קו' המנח"ח אמאי לא יתחייב העובר על איסור ל"ת שנשנה בספר דברים מיתה ביד"ש. וצ"ע

י"ח. "וְעֲשִׂיתֶם לוֹ כַּאֲשֶׁר זָמַם לַעֲשׂוֹת לְאָחִיו וּבְעֵרַת הָרַע מִקֶּרְבֶּךָ." (יט, יט)

'כאשר זמם ולא כאשר עשה, מכאן אמרו הרגו אין נהרגין. (רש"י).

טעמים רבים נאמרו בסברת הדין דהרגו אין נהרגין, דהרי לכאורה ק"ו הוא ומה לא הרגו נהרגין הרגו לא כ"ש.

ונראה ליתן טעם בזה, דהרי בכל מקום שיש ספק לפנינו אזלינן בתר חזקה, ואולם במקום דאיכא תרי חזקות הסותרות זו לזו אזלינן בתר החזקה שבנידון שבו אנו דנים עתה, ומניחים את החזקה האחרת, בכל מקום שיש כת מדות המחייבת את הנדון, ואיכא כת אחרת שמזמין את הכת הראשונה ועדיין הנידון קיים, הוי תרי ותרי ואמרי' דכיון שעליו אנו דנים, יש לנו להעמידו על חזקתו ויש לו חזקת פטור, ולפיכך מקבלין אנו את עדות הכת השניה כדי לפטרו ולהעמידו על חזקתו.

ואולם, אם כבר נהרגו הנידון, א"כ אין מה לדון עליו יותר, ועכשיו הדין הוא על העדים ולפיכך יש לנו להעמידם בחזקת פטור ולא להרגם, דלעולם אזלינן בתר חזקת הנידון

י"ט. "רַק מֵעֲרֵי הָעַמִּים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לְךָ נַחֲלָה לֹא תַחֲיֶה כָּל-נַשְׁמָה." (כ, טז)

כתב הרמב"ם בהלכות מלכים (ו, א) דשבעה האומות אם השלימו וקבלו שבע מצוות שנצטוו בני נח עליהן אין הורגין מהן נשמה, והרי הן למס שנאמר יהיו לך למס ועבדוך, וכל הציווי של 'לא תחיה כל נשמה' הוא רק אם לא קבלו ז' מצוות. וצ"ע דהא פסק הרמב"ם במקום אחר דכל עכו"ם שלא קבל על עצמו ז' מצוות בני נח הורגין אותו, וא"כ קשה מה נתחדש לגבי שבעה אומות דאם קבלו עליהם ז' מצוות אין הורגין אותם, הלא בשאר אומות גם אמרינן דאם לא קיבל על עצמו ז' מצוות הורגין אותו.

ונראה ליישב, דבכל הגוים החיוב להרגו הוא מחמת שלא קיבל על עצמו דין ז' מצוות בני נח, וזה מחייבו מיתה לשיטת הרמב"ם אף קודם שעבר עליהם בפועל; די שחיוב לכל בן נח לקבל עליו ז' מצוות אלו והחיוב הוא לכל אחד בפני עצמו, אבל בשבעה אומות יש דין של החרמה ו'לא תחיה כל נשמה', ורק אם קיבלה כל האומה ז' מצוות וקיבלה על עצמה מס ועבדות אז אמרינן דאין הורגין אותם, דכשקיבלו עליהם ז' מצוות הרי יש להם הצלה מדין החרם תחרימם, ולכך דווקא היכא שכל האומה קיבלה על עצמה, אבל כשלא קיבלו כל האומה הורגין כל נשמה ואפילו נשים וטף.

כ. "כִּפֹּר לְעַמֶּךָ יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר-פְּדִיתָ יְהוָה וְאֵל-תִּתֶן דָּם נְקִי בְּקָרֵב עַמֶּךָ יִשְׂרָאֵל וְנִכְפַּר לָהֶם הַדָּם." (כא,ח)

'אשר פדית ה' על מנת כן פדיתנו שאם נחטא אתה מכפר עלינו, ורוח הקודש אומר כל זמן שתעשו כך הדם מכפר לכם (ילקוט שמעוני רמז תתקכד).

נראה דהילקוט נתקשה, דלכאורה מה שנאמר 'אשר פדית ה' מיותר. דמה צריך להזכיר כאן בעת עריפת העגלה את פדיתנו במצרים.

אלא, דכשפדה הקב"ה אותנו ממצרים הרי ידע את העתיד וראה שסופינו לחטוא, וא"כ היה מקום לומר דעדיף היה שלא יוציאנו שמשנה רבנו טען 'למה יאמרו מצרים ברעה הוציאם', וכיון שפדה הקב"ה אותנו בוודאי מאתו לא תצא הרעות. ובוודאי שכוונתו היתה דאם אם נחטא לפעמים ימחול לנו, וזהו שאמר הכתוב 'אשר פדית ה'.

ע"כ משיבה רוח הקודש 'כל זמן שתעשו כך הדם מכפר לכם', דהיינו שלא תטעו לחשוב דהקב"ה ימחול לכם בכל מצב בגלל שפדאכם, אלא אף עליכם מוטל לעשות את שלכם ואחרי כן תזכו למחילה וכפרה. ולכן עתה במציאת החלל זקוקים אתם קודם לעשות עגלה ערופה, ואח"כ תועיל בקשת הכפרה מחמת שעל מנת כן פדיתנו. אבל מחובתכם אי אתם רשאים להיפטר

כ"א. וְהָיָה בַיּוֹם הַהוּא יִתְקַע בְּשׁוֹפָר גָּדוֹל (ישעיהו כ"ז, י"ג)

ויש להבין מה הוא "שופר גדול", וכי בשופר גדול ישמעו יותר, ועל מה אנו מתפללים שיתקע בשופר גדול?

והנה, השופר זכה להיות בישראל כלי שהשתמשו בו ברגעים הגדולים ביותר שהיו לעם ישראל – בקבלת התורה – "וכל העם רואים את הקולות ואת הלפידים ואת קול השופר", וכן ביובל – "והעברתם שופר תרועה בכל ארצכם וקראתם דרור בארץ לכל יושביה".

קול השופר של קבלת התורה הוא קול התורה, וקול השופר של היובל הוא קול החירות, אך אלו שלבבם פונה מעם ה' רוצים להשתמש בשופר רק לצורך החירות ומעוותים את מושג החירות שאליו נתכוונה התורה, ולכן מבקשים אנו "תקע בשופר גדול לחירותינו" – שהתקיעה של השופר תהיה בשופר גדול – אותו שופר של קבלת התורה, ועל ידי תקיעה זו יבואו כל האובדים בארץ אשור והנדחים בארץ מצרים שהם כל אובדי הדרך שאינם רוצים לשמוע את קול התורה, ועל ידי התקיעה בשופר הגדול ההוא של קבלת התורה, יבואו כולם וישתחוו לה' בהר

כ"ב . "צדק ומשפט מכון כסאך"

בפרשת השבוע מצווים ישראל להקים מערכת משפטית. במדרש מצאנו נקודת מבט על עשיית משפט ביחס לתחומים נוספים בתורה:

"זה שאמר הכתוב 'עושה צדקה ומשפט נבחר לה' מזבח'. 'כזבח' אין כתיב כאן, אלא 'מזבח'. כיצד? הקרבנות לא היו קריבין נוהגות אלא בפני הבית, אבל הצדקה והדינים – נוהגות בפני הבית ושלא בפני הבית. דבר אחר: הקרבנות אין מכפרין אלא לשוגג, והצדקה והדינים מכפרים בין לשוגג בין למזיד. דבר אחר: הקרבנות

אין נוהגים אלא בתחתונים, והצדקה והדינין נוהגין בין בעליונים ובין בתחתונים.
דבר אחר: הקרבנות אין נוהגין אלא בעולם הזה, והצדקה והדינין נוהגין בין בעולם
הזה בין בעולם הבא...".

המדרש מונה ארבעה תחומים שבהם עדיפים הצדקה והמשפט על עולם הקרבנות.
יש לשים לב לכך שהצדקה והמשפט מופיעים במדרש כיחידה אחת. כל אחד מהם
– הצדקה לחוד או המשפט לחוד – הוא חסר, אך עמידה על האמת ונתינה שלא
בדין, למרות שהם סותרים במבט ראשון, הם שילוב מנצח. משפט ללא צדקה הוא
מנוכר, וצדקה ללא משפט היא הפקרות. רק על איזון נכון שלהם ניתן לומר שהם
נבחרים לה' מזבח – הם מהווים תיקון של המציאות. לעומתם, הקרבנות אינם
מתקנים את המציאות, והעובדה שהם יכולים לכפר על עבירות היא חידוש שחידש
הקב"ה בעולמו.

לכן, הצדקה והמשפט עדיפים על הקרבנות. המדרש מציין ארבע עדיפויות:
הצדקה והמשפט נוהגים גם כשבית המקדש חרב, הם מכפרים גם על חטאים
במזיד, ונוהגים גם בעולם הבא וגם בעליונים.

ייתכן, שההבדל בין הצדקה והמשפט לבין הקרבנות נעוץ במקורם השונה.
הקרבנות הם מעשה אדם, ובאמצעותם האדם פונה לאלוקיו. הצדקה והמשפט,
לעומת זאת, הם מעשה שמיים. ה' עושה צדקה ומשפט, ואדם העושה כן בעצמו
אינו רק עובד ה', אלא הופך לכסא לשכינה. "צדק ומשפט מכון כסאך, חסד ואמת
יקדמו פניך".

ר' עודד מיטלמן

כ"ג . "צדק צדק תרדף למען תחיה וירשת את הארץ אשר יהיה אלהיך
ניתן לך" (ט"ז, כ') – האבן-עזרא נותן שני פירושים לכפל הלשון "צדק".
האחד – קריאה אל בעלי הדין הבאים בפני השופט: לעולם רידפו אחר הצדק. בין
אם תרוויחו מכך, בין אם תפסידו.
וההסבר השני – הרדיפה אחר הצדק צריכה להיות מתמדת, נמשכת, רצופה. פעם
אחר פעם, כל ימי חיך.

מוסיף האדמו"ר מפשיסחה: אחר צדק – יש לרדוף רק בצדק. רק באמצעים
כשרים...

כ"ד . "כִּי יִפְּלֵא מִמֶּךָ דְבַר לַמִּשְׁפָּט בֵּין דָּם לְדָם בֵּין דֵּין לְדֵין וּבֵין נֶגַע לְנֶגַע דְּבָרֵי רִיבֵת בְּשַׁעֲרֵיךָ וְקִמַּת וְעֲלִית אֶל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בּוֹ" (י"ז , ח') – אם תתפלא "בין דם לדם" מדוע דמם של הגוים הוא יקר ודמנו הפקר ? "בין דין לדין" מדוע החוק הוא אחר לגוי ואחר כלפי היהודי? התשובה היא "וקמת ועלית!" עליך לעלות לארץ ישראל. היאחו במולדת ואז גם דמך לא יהיה הפקר ודינך יהיה דין! (לפי רשב"ז) כ"ה . "שופטים ושוטרים תיתן לך" –

כאשר אדם שופט את עצמו בקביעות , רואה את החסרונות והליקויים שלו ואת היתרונות והמעלות של זולתו, התוצאה היא: "ושפטו את העם משפט צדק". אבל בשעה שאדם רואה בעיקר את חסרונות הזולת ומעלם מנגעי עצמו – הוא מעוות בכך את הדין ומונע משפט צדק בעולם....

כ"ו . "כי תצא למלחמה..." (דברים כ:א-ח)

מסופר כי תלמידי ישיבה אחת לגלגו פעם על חוקי הגיוס הכתובים בתורה בפרשת שופטים.

הפרשה מונה ארבעה סוגי אנשים הפטורים מן השירות בצבא: "האיש אשר בנה בית חדש ולא חנכו... האיש אשר נטע כרם ולא חללו ... האיש אשר ארש אישה ולא לקחה ... האיש הירא ורך הלבב".

צחקו התלמידים ואמרו: "מה כבר יישאר מהצבא אחרי שפוטרים את כל האנשים הללו? אם נאמר שסך כל העומדים בפני גיוס הוא 100,000 נפש, אפשר להניח שכעשרה אחוזים מן הצעירים בנו זה עתה בית חדש ולא חנכו אותו; זה כבר פוטר 10,000 איש. קל מאוד לטעת כרם, וכך אפשר להניח שעוד 20,000 איש יפטרו את עצמם מן השירות בדרך זו; רוב האנשים מתחתנים בגיל צעיר, ולכן יש להניח שעוד 40,000 יהיו פטורים מגיוס; ולבסוף, אפשר להניח שעוד כ-15,000 יראו עצמם כרכי-לבב ויצאו אף הם מן הצבא.

"נוסף על זה התלמוד אומר, ש'הירא ורך הלבב' כולל לא רק את אלו הפוחדים מן המלחמה עצמה, אלא גם את אלה החוששים לגורלם בשל חטאיהם. אם כן, מי יישאר? אולי רק הגאון מווילנה, הבעל-שם-טוב, החזון איש והחפץ חיים, שלא היה בהם חטא!"

כאשר ר' חיים מברסק שמע את דברי הלגלוג הללו הוא גער בתלמידים ואמר:

"זו אינה בדיחה. אילו היה לנו צבא של אנשים קדושים וטהורים כמו הגאון מווילנה, הבעל-שם-טוב, החזון איש והחפץ חיים, היינו יכולים לנצח את הצבאות הגדולים ביותר בעולם." ורב אחר, בשמעו את הדברים, הוסיף: "מן הסתם גם אותם אנשים צדיקים וקדושים לא היו נשארים בצבא, שכן בשל ענוותנותם המרובה הם היו סבורים שגם הם חטאו. ואז, רק המפקד העליון היה נשאר להילחם; אבל מאחר שהמפקד העליון שלנו הוא הקב"ה בעצמו, בוודאי שננצח גם אז. שכן כוחם של היהודים אינו במספרם, אלא באמונתם בקב"ה."

כ"ז . אמונה ומעשה חייבים לעלות בקנה אחד

"כי תצא למלחמה..." (דברים כ:א-ח)

כאשר התלמוד דן בשאלה מי פטור מן הצבא, הוא מוסיף קטגוריה נוספת של פטור: "שח בין תפילה לתפילה (דהיינו: בין תפילין של יד לתפילין של ראש) עבירה היא בידו, וחוזר עליה מעורכי המלחמה" (סוטה מד ע"ב).

בין שהלכה זו יושמה בפועל ובין שלא, טמון בה מסר עמוק. התפילין של יד מסמלות את עולם המעשה, ואילו התפילין של ראש מסמלות את עולם המחשבה. אסור שיהיה הפסק, אסור שיהיו דיכוטומיה ופילוג בין אמונתנו לבין העשייה שלנו. שניהם חייבים לעלות בקנה אחד זה עם זה. אל להם למעשים שלנו להכזיב את אמונתנו; הם חייבים להיות מושתתים ישירות עליה. אסור לנו לחשוב בצורה אחת ולפעול בצורה אחרת.

כאשר אנו מניחים תפילין של יד, התפילין מזכירות לנו שהמעשים שלנו צריכים להיות קדושים; ואילו כאשר אנו מניחים תפילין של ראש בא הדבר להזכירנו

שהמחשבות שלנו צריכות להיות קדושות. מחשבה ומעשה צריכים תמיד להיות מאוחדים זה עם זה.

כ"ח . אחריות מיניסטריאלית במשפט

פרשתנו כשמה היא, עוסקת בתחילתה במינוי שופטים ושוטרים בפריסה ארצית. מיד בהמשך באים ציוויים אתיים ומוסריים הנראים כמוונים לשופטים: "... ושפטו את העם משפט צדק. לא תטה משפט, לא תכיר פנים ולא תיקח שוחד." (דברים טז, יח-יט). הטיית משפט היא שימוש בשיקולים לא עניינים בקביעת הדין, מצב הכלכלי של העומד לדין וכדומה. הכרת פנים הינה התייחסות בלתי שוויונית לאנשים. השוחד לכאורה אינו דורש הסבר מיוחד, אך הכוונה כאן לשוחד לשופט ולא לשחיתות ציבורית. אמצעי זה "יעזור עיני חכמים" השוחד שולל את יכולתו של השופט להיות אובייקטיבי. כמו שכתבנו בהתחלה, לכאורה ציוויים אלו כמוונים לשופטים, אלא שבאגדה ההלכתית, מוסבר שהביטוי "משפט צדק" מכון למינוי הדיינים (ספרי דברים קמד). בתחילת ספר דברים הוא מרחיב בנושא זה ומפרש את הביטוי "הכרת פנים" כך: "שמא תאמר איש פלוני נאה – אושיבנו דיין, איש פלוני גיבור – אושיבנו דיין, איש פלוני קרובי – אושיבנו דיין, איש פלוני ממון – אושיבנו דיין. נמצא [שה]מזכה את החייב ומחייב את הזכאי לא מפני שהוא רשע, אלא מפני שאינו יודע, מעלה עליו כאלו הכיר פנים בדין." (ספרי דברים יז). לממני הדיינים אסור להשתמש בקריטריונים שאינם קשורים ליכולתו של המועמד לשפוט צדק. באחריותם לדאוג לכך שימונו רק אנשים אשר יקיימו את הדרישות המתאימות: שתהיה להם היכולת המקצועית והמוסרית לעשות את מלאכתם ללא עיוות דין. אם הם אינם עושים כן, הרי שיש להם חלק בהטיית משפט הנגרמת מכך. (ע"פ רש"ר הירש) כתב: יוסי לוי מהשנה שעברה

כ"ט . אמת, דין ושלום

"שפטים שוטרים תיתן לך בכל שעריך"

על שלושה דברים העולם עומד; על הדין, ועל האמת ועל השלום. תן דעתך שאם הטית את הדין, אתה מזעזע את העולם שהוא אחד מרגליו. אמר הקב"ה: הנפש והדין נתונים בידי, שמרו את הדין ואני אשמור את נפשותיכם; מכל מה שבראתי איני אוהב אלא את הדין, נותן אני מה שאהבתי לעם שאני אוהב, שנאמר: שפטים ושטרים תיתן לך... אשר ה' אלוהיך נתן לך". (רבה ה, א; ד; ו).

ל . לתקן כל מעוות

"שפטים ושטרים תיתן לך בכל שעריך"

כותב רבנו בחיי בן רבי אשר מסרגוסה: "נסמכה פרשת שופטים לפרשת רגלים, להודיענו שאף על פי שישראל עולים לרגל שלוש פעמים בשנה, ושם ימצאו הכוהנים, הלוויים ומורי התורה, והם יכולים לשאול מהם התורה והמצוות ואיך יתנהגו בהן, והם יתירו להם כל ספקותיהם. אף על פי כן, מצווה מוטלת עליהם למנות שופטים בכל עיר ועיר. ושופטים הם החכמים יודעי דת ודין שנותנים את הדין, ושטרים הם המכריחים את הדין, אלו בעלי מקל ורצועה הסובבים בעיר ומשוטטים בחוצותיה לתקן כל מעוות, ולצדק המידות והמשקלות, וכל זה על פי השופטים ומצוותם.."

ל"א . שיקול דעת שיפוטי

"שפטים...ושפטו את העם משפט צדק"

גם אילו אמר הכתוב: "ושפטו את העם" ולא היה מוסיף "משפט צדק", היינו מבינים שכוונת התורה למשפט צדק, כי משפט שאינו צדק אינו משפט אלא משפח, כנאמר (ישעיה ה, ז): "ויקו למשפט והנה משפח". מכאן שתביעת התורה ל"משפט צדק" אינה רק לעשיית דין כחוק, אלא להרבות יותר מזה. השופט נקרא לעשות לא רק דין, אלא גם חסד וצדקה, כמשמעותה הרחבה של המלה "צדק". התורה דורשת מהשופט לא להישאר צמוד לסעיפיו היבשים של החוק, אלא

לראות גם את האדם אשר ניצב בפניו למשפט. לא תמיד הולמים סעיפי החוק את מצבם של העומדים מול השופט. לעתים נדרש השופט להבין את מצבו הנפשי, החברתי והחינוכי של העומד בפניו לדין, ורק אז יוכל להגיע למשפט צדק. (לקראת שבת).

ל"ב . במקל וברצועה
"שפטים ושטרים"

"שפטים" – דיינים הפוסקים את הדין; "ושטרים" – הרודים את העם... במקל וברצועה עד שיקבל עליו את דין השופט" (רש"י). "במקל וברצועה" – ולא בחרב ובחנית ב"נשק חס", כמשטרים מדכאים. גם זאת, רק אחרי מתן פסק-דין, כדי להבטיח את חופש הפרט של האזרח והגר, ולא על פי רצון השוטר ושרירות ליבו. (אוזניים לתורה).

ל"ג . תורה אחת תהיה לו ולך
"שפטים ושטרים תיתן לך"

רבי יעקב מפולאנה היה אומר: "תיתן לך" – חומרה שאתה נותן על זולתך, תיתן גם לך לעצמך; וכן גם להפך, שלא תאמר; אתה יהודי פשוט, ומותר לך, אבל אני ירא ושלם ולי אסור – אומרת התורה: "שפטים ושטרים תתן לך" – לו כמו לך, ולך כמו לו, תורה אחת ולא שתי תורות, "אשר אני נותן לך".

ל"ד . במקום שאין אנשים
"שפטים....לא תטה משפט"

"תתן לך" – אזהרה לגדולי ישראל שלא יברחו מן השררה במקום שאין אנשים הראויים להתמנות. ואף שגדולי החכמים ברחו משררה וגדולה, אמרו חז"ל (אבות ב, ה): "במקום שאין אנשים, השתדל להיות איש"; והזהירו (סוטה כב, א): "מהו שאמר הכתוב (משלי ז, כו): 'כי רבים חללים הפילה ועצמים כל הרוגיה' – 'כי רבים חללים הפילה' – זה תלמיד חכם שלא הגיע להוראה ומורה; 'ועצמים כל הרגיה' – זה תלמיד חכם שהגיע להוראה ואינו מורה". ואומר הכתוב: "לא תטה משפט", שאם יתמנו שופטים שלא הגיעו להוראה וישפטו שלא כהלכה, מפני שאתה סירבת להיות שופט, יהיה עוון הטיית הדין על ראשך.

בין אדם לחבירו

האיסור לגנוב את דעת הבריות / הרב שמעון בוחניק

בשבוע שעבר עסקנו באיסור גניבת דעת הבריות וציינו שלדעת כל חכמי ישראל אסור לגנוב דעת הבריות, אלא שנחלקו האם איסור זה הוא מהתורה או מדרבנן. להלן מספר פרטים.

אסור לרמות בני אדם במקח וממכר או לגנוב דעתם, כגון אם יש פגם במוצר הנמכר, צריך להודיעו לקונה אפילו אם הוא גוי. חובה זו חלה גם במקרה שהפגם אינו מפחית את ערך החפץ. לכן סוחר שמוכר סחורה פגומה חייב להודיע שיש פגם בסחורה, ולא די בכך שמוריד את המחיר.

המוכר דירה ויש בה פגם משמעותי כגון רטיבות צריך להודיע זאת לקונה. וכן, המוכר מכונית צריך להודיע לקונה את פגמיה, ולא להסתפק בכך שהפחית את המחיר, ואם לא הוריד את המחיר ומוכרה ביותר מערכה האמיתי עובר גם באיסור אונאת ממון.

אין לצבוע כלים ישנים כדי שיראו כחדשים, או כדי להסתיר ולהעלים את מגרעותיהם, וגם אם ימכרם מחיר כלים ישנים ולא תהיה אונאת ממון אף על פי כן אסור משום גניבת דעת.

מותר לייפות ולקשט כלים חדשים, ואף למכור אותם אחר כך במחיר גבוה יותר מעלות ההשבחה. ומותר לצבוע וליפות כלים וחפצים ישנים העומדים למכירה, אם מטרת צביעה למשוך ולעורר את רצון האנשים לקנותו, ולא במטרה להראותו כחדש. וכן מותר לסייד דירה לפני מכירתה וכן לשטוף היטב או לצבוע מכונית העומדת למכירה, מפני שבזה אין חשש לגניבת דעת, היות והקונים יודעים שאין מדובר במוצרים חדשים.

כחלק מהאיסור להונות ולגנוב את דעת הבריות במקח וממכר, אסור לפרסם פרסומת המטעה את הבריות, וגורמת להם לקנות על סמך מידע שאינו אמיתי.

לדוגמא: אסור לפרסם שהמחירים הם הזולים ביותר ואין זה נכון. וכן אסור לפרסם שזו מכירת חיסול ולכן יש הוזלה גדולה של כל המחירים ובפועל ההנחות הן על חלק קטן מהמוצרים.

סוחר המפרסם שהוא מוכר בתשלומים ללא תוספת מחיר, אך כל קונה שמשלם במזומן מקבל הנחה, אבל במציאות המחיר בשוק הוא כמו המחיר שמציין הסוחר כמחיר לאחר ההנחה, יוצא שהוא גובה תוספת עבור קניה בתשלומים, אלא שמטרתו לתת לקונה אשליה שאינו משלם ריבית, אם כן יש בזה גניבת דעת, בנוסף על החשש לאיסור ריבית.

בכתיבת מאמרי שבח והלל על מוסדות, עסקים וכדומה אשר ערוכים כסקירה עיתונאית בלתי תלויה, אולם בפועל המוסד או העסק משלם לעיתון על הכתבה, ומטרת העיתון לתת פרסומת מוסווית, יש בזה גניבת דעת של הקוראים. אסור למוסדות, ישיבות וכדומה לפרסם ולהתפאר מספר תלמידים גדול מן המציאות ובמחלקות שעדיין אינן קיימות.

כמו כן אסור משום גניבת דעת שמחבר ספר כללי או תורני, יכתוב בעצמו מאמר בקורת על ספרו תחת שם מוסווה, או בעילום שם. וכן אין לאדם להתפאר במעלות שאין לו, אפילו אם אחרים מפארים אותו. אדם המתחזה לתלמיד חכם כדי שיתנו לו כסף לצדקה, מלבד איסור גניבת דעת, יש חשש לגניבה במעות שניתנו לו, שהרי ניתנו בטעות.

גבאי צדקה האוסף כסף למטרה אחת, אסור לו לומר שאוסף עבור מטרה אחרת, כגון המתרים כסף עבור מוסד כלשהו או עבור תלמיד חכם, ואומר שאוסף את הכסף להכנסת כלה, או לצורך ניתוח דחוף, על מנת שיתנו לו יותר, כי זה גונב את דעת הבריות.

העתקה במבחנים אסורה משום גניבת דעת, שהרי מטרת ההעתקה היא לקבל ציון גבוה יותר ולעשות רושם טוב יותר מן האמת, ואם יקבל טובת הנאה כספית עבור זה גניבה היא בידו. וכן המשיג תעודה מקצועית על ידי העתקה יתכן וחוץ מגניבת דעת שיש בזה אם יקבל שכר על פי תעודה זו יש בזה משום גניבה.

במעגל השנה היהודית

5 . מושגים ביהדות ודמויות חשובות בהיסטוריה היהודית

5.1 . סליחות

”הסליחות” מה הן?

ה”סליחות” הנאמרות באלול ובעשרת ימי תשובה, וגם בימי תענית שונים, הן פיוטים ותפילות שתוכנם בקשת סליחה ומחילה מד’ על החטאים והעוונות שעשו בני ישראל. בפיוטים ובתפילות אלה משולבים פסוקים מהמקרא ורמזים למאמרי חז”ל המבטאים את רעיון התשובה וזכות האבות העומדת לבניהם, ובעיקר – מזכירים בהם כמה וכמה פעמים את שלוש עשרה המידות של הקדוש ברוך הוא. חודש אלול והימים שבין ראש השנה ליום כיפור הם ימי רצון ורחמים וחשבון הנפש, והתפילה והתשובה מתקבלות בהם ביותר, לכן מרבית בתפילה וב”סליחות” ובמעשי צדקה באלול ובעשרת ימי התשובה. אופיים זה של ארבעים הימים האלו קשור בעלייתו של משה לשמים.

אמירת סליחות

בקהילות הספרדים מתחילים לומר ”סליחות” מראשית חודש אלול, מחצות הלילה או מלפני אשמורת הבוקר עד אור הבוקר, חוץ מימי שבת וראש חודש, שאין אומרים תחנונים בשבת ובראש חודש. בקהילות האשכנזים מתחילים באמירת ”סליחות” במוצאי השבת של השבוע שלפני ראש השנה, אבל אם חל ראש השנה ביום ב’ או ביום ג’ בשבוע, ולא נשארו לפחות ארבעה ימי ”סליחות”, מתחילים את אמירתן למוצאי שבת של השבוע שלפני זה. מנהג הסליחות של האשכנזים להתחיל את אמירת סליחות ביום בריאת העולם – כ”ה באלול. בכל העדות ממשיכים באמירת ”סליחות” עד ליום כיפור. מסורת היא, שאמירת הסליחות באשמורת הבוקר רצויה ביותר, כי עת זו היא ”עת רצון” והקדוש ברוך הוא קרוב אז לכל קוראיו.

האשכנזים נוהגים לומר את ה”סליחות” של יום א’ ושל ערב ראש השנה בלילה, בחצות, ושל יתר הימים בשעות הבוקר המוקדמות, לפני תפילת שחרית.

בעדות הספרדים קמים כל יום בשעה שתיים לפנות בוקר לאמירת ה"סליחות".
לפי ה"זוהר" מתעוררים כוחות הרע משעת "מנחה" עד חצות, ואילו כוחות
הרחמים מתעוררים בחצות הלילה ולפנות בוקר, לכן רצוי לומר "סליחות" מחצות
הלילה דווקא או לפנות בוקר.

ימי ה"סליחות" הם ימי חשבון הנפש לכל אחד ואחד, ימים של תיקון מעשינו
בדברים שבין אדם למקום, בין אדם לחברה, בין אדם לחברו ובין אדם לבין עצמו.

מנהגי ה"סליחות" בתקופת הגאונים

כבר בתקופת הגאונים מקובל היה להשכים באשמורת הבוקר לאמירת
ה"סליחות" ותחנונים בימים אלו.

ר' כוהן צדק גאון (סורא, המאה השמינית) כותב:

"מנהג בשתי הישיבות (סורא ופומבדיתא) לומר תחנונים בעשרת הימים שבין ראש
השנה ליום הכיפורים. משכימים בכל יום לבית הכנסת לפני מועד השחר ומבקשים
רחמים".

רבנו האי גאון (בגדד, המאה ה-11) כותב:

"מנהגנו לומר תחנונים בעשרת ימים אלו בלבד. ושמענו מקצת מקומות משכימים
מראש חודש אלול".

רבנו יצחק גיאת (ספרד, המאה ה-11) כותב:

"ואנו מנהגנו כאלו המשכימים מתחילת חודש אלול".

**מהרי"ל (מייסד מנהגי אשכנז אחרי מהר"ם מרוטנבורג, מגנצא, המאה
ה-15) כותב:**

בכל שנה ושנה, בסוף חודש אלול – ימי סליחות של הימים הנוראים; מתחילין
ביום ראשון (באמירת הסליחות) בשבוע שחל בו ראש השנה, ואם חל ר"ה
בתחילת השבוע, מקדימים לשבוע שלפני ראש השנה.

מנהגים באמירת הסליחות

מנהג הספרדים לומר בימים אלה בתוך הקדיש, לפני הקטע "תתקבל", תפילה זו:

"תיענו ותיעתרו ברחמים מן השמים, תקובל צעקתכם, תישמע תפילתכם ברצון וייענה קול עתירתכם, ויקיים בכם מקרא שכתוב (דברים א', י'): 'ד' אלוהי אבותיכם יוסף עליכם ככם אלף פעמים, ויברך אתכם כאשר דיבר לכם' "

אמירת "תיקון חצות" לפני הסליחות

בעדת כורדיסטן ובעדות ספרדיות אחרות קיים המנהג לומר "תיקון חצות" בקול בוכים לאחר "ברכות השחר" ולפני ה"סליחות". חולצים את הנעליים ויושבים על מחצלת, ואומרים "תיקון רחל" ו"תיקון לאה". אחרי "תיקון חצות" אומרים פיוטים: "ידיד נפש", "יחיד ואין בלתו אחר", "פתיחת אליהו", ועוד. מנהג יהודי בבל ועדות אחרות להכין את הילדים לומר קטעי "סליחות" בניגון המסורתי, בעיקר את ה"סליחה" המפורסמת "אדון הסליחות, בוחן לבבות". יש פיוטים שבתיהם מתחלקים בין הקהל, וכל מי שיודע לקרוא יפה, בניגון, קורא "בית" אחד: וישנם פיוטים שכל הקהל שר אותם ביחד. אצל האשכנזים נוהגות הנשים, בדרך כלל, ללכת בערב ראש השנה לבית הכנסת לאמירת "זכור ברית", ואילו אצל הספרדים רבות הנשים הצדקניות הבאות לבית הכנסת כל יום להאזין לאמירת ה"סליחות". ויש שעוסקות בהכנת קפה ותה למתפללים.

נוסח הסליחות בג'רבה מיוחד רק להם וליהודי לוב ונדפס בספר "שפתי רננות". הנוסח בנוי על שירים שחיברו רבני ספרד. לכל יום סליחות המיוחדות לו (כמנהג האשכנזים). הסליחות שאומרים בלילי שבתות הן שירי שבח לבורא. על הדמיון שבין מנהגי לוב למנהגי ג'רבה כותב הרב חוויתה ז"ל בספרו "זכר כהונה", שבת קופה קדומה הייתה ג'רבה שייכת ללוב, ותמורת העזרה שהושיט שליט תוניס לשליט לוב בדיכוי המרד שהיה בלוב, נתן שליט לוב לשליט תוניס את ג'רבה כמתנה.

סליחות בימי קדם

התפתחות אמירת הסליחות וסידורן, כפי מנהגינו היום, עברה תהליך ממושך של דורות, מימי חז"ל ולאורך ימי הגלות.

במסכת תענית (ט"ו, יא) מובא סדר תעניות:

"סדר תעניות כיצד?

מוציאין את התיבה לרחובה של עיר, ונותנין אפר מקלה על גבי התיבה ובראש הנשיא ובראש אב לבית דין, וכל אחד ואחד נותן בראשו. הזקן שביניהם אומר דברי כיבושין.

אחינו: לא נאמר באנשי נינוה זיירא האלוקים את שקם ואת תעניתם, אלא (יונה ג', ו'):

זיירא האלוקים את מעשיהם, כי שבו מדרכם הרעה.

ובקבלה (בדברי הנביאים) הוא אומר (יואל ב', י"ג): זקרו לבבכם ואל בגדיכם! ובמסכת מגילה (ל', א')

אמר רב הונא: "מצפרא כינופיא" (מבוקר האסיפה עוסקים בענייני תשובה). ומסביר שם אביי:

"מצפרא דפלגיה דיומא מעיינינן במילי דמתא

(מן הבוקר עד חצי היום מעיינים ודנים בענייני העיר).

מפלגיה דיומא לפניא (מחצי היום עד לערב) רבעא דיומא קרא ומפטרי (רבע היום קוראים בתורה ומפטרים)

ורבעא דיומא בעי רחמי (ורבע יום מבקשים רחמים),

שנאמר: זיקראו ספר תורת ד' אלוקיהם

רביעית היום ורביעית היום מתוודים ומשתחוים."

ורש"י מבאר:

"מאספין בני אדם ובודקין ומזהירין,

אם יש בידם עבירה ויחדלו, כדי שתתקבל התענית."

בתקופת הגאונים מצינו שבישיבות סורא ופומבדיתא נהגו לומר סליחות בעשרת

ימי תשובה, לפי רב עמרם גאון ורב האי גאון ואחרים בתשובותיהם, וכן הביא

הרמב"ם בהלכות תשובה (ג, הלכה ד):

"נהגו כל בית ישראל להרבות בצדקה ובמעשים טובים, ולעסוק במצוות מראש

השנה ועד יום הכיפורים יתר מכל השנה, ונהגו כולם לקום בלילה בעשרה ימים

אלו ולהתפלל בבתי כנסיות בדברי תחנונים ובכיבושים עד שייאר היום.

נוסח הסליחות

נוסח הסליחות לפי סדר רב עמרם גאון (סימן קי"ז):
פותחים "באשרי יושבי ביתך" עד "תהילת ד' ידבר פי"; אחר כך אומר הש"ץ
"קדיש" ומתחיל ואומר: "לך ד' הצדקה"... ועוד כעשרים פסוקים של בקשות
ותחנונים המלוקטים מהתנ"ך.

לאחר מכן אומרים "א-ל מלך יושב על כיסא רחמים" ושלוש עשרה המידות, ועוד
שלוש פעמים ליקוט פסוקים; ובין קבוצת פסוקים אחת לחברתה אומרים "א-ל
מלך", וי"ג המידות, ווידוי, והקטעים "אשמנו מכל עם", "א-ל חנון שמך", "עננו
אבינו עננו", "דעני לאברהם בטורא דמוריה עננו", "מכניסי רחמים", "מחי ומסי",
"מרן דבשמיא", "מתרצה ברחמים", ונופלים על פניהם, ואומרים "ואנחנו לא נדע
מה נעשה".

ואם רצה לומר סליחות ופסוקים יותר ממה שתיקנו חכמים והפזמונים שתיקנו
פייטנים, אומר. וכבר הזכרנו לעיל, שעיקר ניתקנו בשעת הגזירות, כשהיה פחד
שיישכחו, חס ושלום, ההלכות של החגים ודקדוקי המצוות והכניסו אותם בדרך
שבחות והודאות, בחרוזים ובפיוטים, "וזו תחילת עשיית פיוטים בישראל.

אדון הסליחות, בוחן לבבות

(מן הסליחות המפורסמות ביותר בנוסח הספרדים).

אָדוֹן הַסְּלִיחוֹת.

בוֹחֵן לְבָבוֹת.

גּוֹלֶה עֲמוּקוֹת.

דּוֹבֵר עֲדָקוֹת.

חָטְאוּנוּ לְפָנֶיךָ רַחֵם עָלֵינוּ:

הָדוּר בְּנִפְלְאוֹת.

וְתִיק בְּנִחְמוֹת.

זוֹכֵר בְּרִית אָבוֹת.

חוֹקֵר כְּלִיּוֹת:

חָטְאֵנוּ לְפָנֶיךָ רַחֵם עָלֵינוּ:
טוֹב וּמְטִיב לְבָרִיּוֹת.
יִוְדַע כָּל נִסְתָּרוֹת.
כּוֹבֵשׁ עֲוֹנוֹת.
לוֹבֵשׁ צְדָקוֹת:

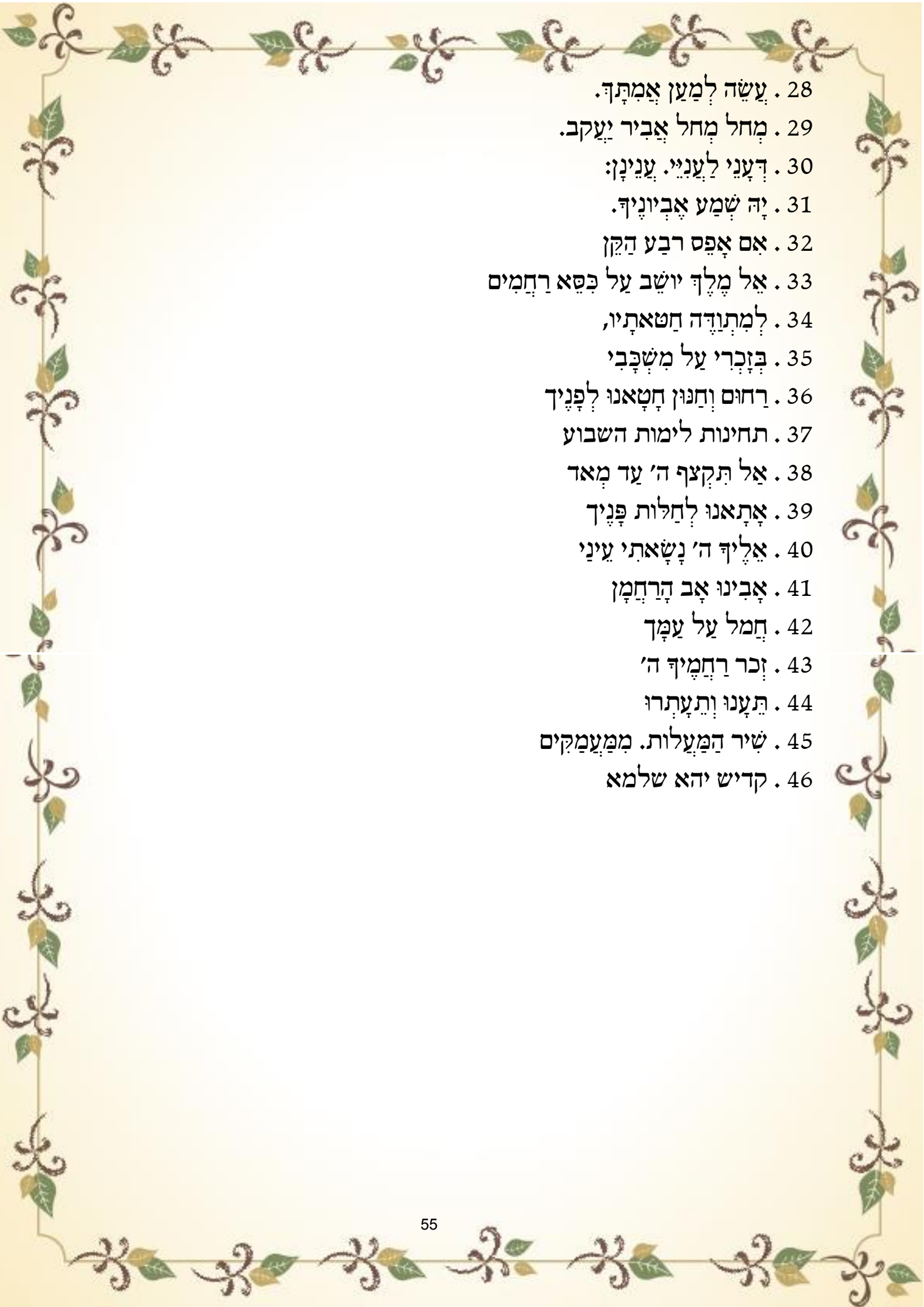
חָטְאֵנוּ לְפָנֶיךָ רַחֵם עָלֵינוּ:
מְלֵא זְכוּיֹת.
נוֹרָא תְהִלּוֹת.
סוֹלֵחַ עֲוֹנוֹת.
עוֹנֶה בְּעֵת צָרוֹת:

חָטְאֵנוּ לְפָנֶיךָ רַחֵם עָלֵינוּ:
פוֹעֵל יְשׁוּעוֹת.
צוֹפֵה עֲתִידוֹת.
קוֹרָא הַדּוֹרוֹת.
רוֹכֵב עָרְבוֹת.
שׁוֹמֵעַ תְּפִלוֹת.
תְּמִים דְּעוֹת:
חָטְאֵנוּ לְפָנֶיךָ רַחֵם עָלֵינוּ:

אֵל רַחוּם שְׁמֶךָ.
אֵל חַנּוּן שְׁמֶךָ.
אֵל אֶרֶךְ אַפַּיִם שְׁמֶךָ.
מְלֵא רַחֲמִים שְׁמֶךָ.
בְּנוּ נִקְרָא שְׁמֶךָ.
ה' עֲשֵׂה לְמַעַן שְׁמֶךָ:

סליחות בנוסח עדות המזרח

1. קַמְתִּי בְּאִשְׁמוּרַת
2. אֲשֶׁר־י יוֹשְׁבֵי בֵיתְךָ
3. בֶּן אָדָם, מִה לְךָ נִרְדָּם
4. לְךָ אֲדַנִּי הִצַּדְקָה
5. אֶתְאֲנֹו עַל שְׁמֶךָ
6. אֶתָּה יוֹדֵעַ רִזִּי עוֹלָם
7. לְמַעַנְךָ אֱלֹהֵי
8. ה' אֱלֹהֵי הַצְּבָאוֹת יוֹשֵׁב הַכְּרוּבִים
9. שֹׁבֵט יְהוּדָה בְּדַחַק וּבְצַעַר
10. אֵל מֶלֶךְ יוֹשֵׁב עַל כִּסֵּא רַחֲמִים
11. רַחֲמָנָא אֲדַכֵּר לָךְ
12. רַחֲמָנָא כְּבִישׁ חֲמָתָא
13. אָנָּה כְּעַב זְדוּנֵי תַמְחָהוּ
14. אֲנִשִּׁי אַמוּנָה אֲבָדוּ
15. אֵל מֶלֶךְ יוֹשֵׁב עַל כִּסֵּא רַחֲמִים
16. תַּמְחָהוּ מִרְעוֹת
17. אֵל מֶלֶךְ יוֹשֵׁב עַל כִּסֵּא רַחֲמִים
18. אֵל תַּעַשׂ עִמָּנוּ כָּלָה
19. רַבּוֹנוּ שֶׁל עוֹלָם. אֶתְּוֹדָה עַל עֲבֵרוֹת
20. אֲשַׁמְנוּ
21. אֲשַׁמְנוּ מִכָּל עֵם
22. לְאֲדָנִי אֱלֹהֵינוּ הַרַחֲמִים וְהַסְּלִיחוֹת
23. אֱלֹהֵינוּ שְׁבִשְׁמִים שְׁמַע קוֹלֵנוּ
24. עֲנֵנוּ אָבִינוּ עֲנֵנוּ
25. אֲדוֹן הַסְּלִיחוֹת
26. אֵל רַחוּם שְׁמֶךָ
27. ה' חַנּוּן וְהַקִּימָנוּ.

-
- 28 . עֲשֵׂה לְמַעַן אֲמַתְּךָ .
29 . מַחֵל מַחֵל אֲבִיר יַעֲקֹב .
30 . דַּעֲנֵי לְעַנְיֵי . עֲנִינֹן:
31 . יְהִי שְׁמַע אֲבִיוֹנֶיךָ .
32 . אִם אָפֶס רַבֵּעַ הֶקֶן
33 . אֵל מֶלֶךְ יוֹשֵׁב עַל כִּסֵּא רַחֲמִים
34 . לְמִתְנוּדָה חֲטָאתֶיךָ ,
35 . בְּזִכְרֵי עַל מִשְׁכְּבֵי
36 . רַחוּם וְחַנוּן חֲטָאנוּ לְפָנֶיךָ
37 . תַּחֲיִנוֹת לַיְמֹת הַשְּׁבוּעַ
38 . אֵל תִּקְצֹף ה' עַד מָאֵד
39 . אֲתָאנוּ לְחִלוֹת פְּנִיךָ
40 . אֵלֶיךָ ה' נִשְׁאַתִּי עֵינֵי
41 . אָבִינוּ אָב הֶרְחַמֵּן
42 . חַמֵּל עַל עַמְּךָ
43 . זְכֹר רַחֲמֶיךָ ה'
44 . תַּעֲנֵנוּ וְתַעֲתְרוּ
45 . שִׁיר הַמַּעֲלוֹת . מִמַּעַמְקִים
46 . קֹדֵשׁ יֵהֵא שְׁלֵמָא

5.2 . הדרך שלי

הנרות שהאירו את הדרך – אוריה בר

מאז שאני זוכר את עצמי, חיי היו סוערים ומלאו חוסר שקט פנימי. נולדתי למשפחה תל אביבית ממוצעת יחד עם עוד שלושה אחים ואחיות וניהלנו חיים רגילים למדי, עד שבגיל שמונה החליטו הוריי להגר לדרום אמריקה. ישראל – כך הסתבר, מעולם לא עניינה אתם יתר על המידה והם החליטו לפתוח דף חדש במקום אחר. מצאתי את עצמי נתלש מהמנטליות הצברית הישראלית שבה הורגלתי לה, למקום שונה ומוזר עבורי. הספרדית המתגלגלת, האופי, הסגנון, שום דבר מהסובב אותי לא התאים לי ולא לרגע, הוריי שחששו למצבי הנפשי, פחדו להשאיר אותי בדרום אמריקה ושלחו אותי חזרה לישראל לבית הסבא והסבתא, השיבה ארצה הפיחה בי רעננות והסתערתי על הלימודים במרץ, חזרתי לחברה שבה גדלתי וניהלתי חיים רגילים לכל דבר, אף על פי שבני משפחתי נשארו בחו"ל.

סבתא שלי באה מבית דתי, אך היא וסבא ניהלו אורח חיים חילוני לכל דבר. היא המשיכה להחזיק בכמה מנהגים שלמדה בבית הוריה. בכל ליל שבת הייתה מקפידה סבתא לכבות את הטלוויזיה ולהדליק נרות שעווה גדולים בזוג פמוטים עתיק כשהיא מכסה את ראשה בצעיף לבן. 'הצעף של הנרות' הייתי קורא לו. אני

זוכר שבשבת הראשונה שנתקלתי בטקס ההדלקה עמדתי כמהופנט, משהו בתוכי מגנט אותי להביט בנרות הללו. הרגשתי שהם משרים בבית אווירה מיוחדת, יום אחד שאלתי: 'סבתא, מדוע את מדליקה את הנרות הללו בכל שישי בלילה?' סבתא שקעה בהרהורים למשך מספר דקות, נאנחה והשיבה: 'אוריה חמודי, אני מדליקה את הנרות הללו כי בכך אני מקבלת את השבת...'

'אבל אנחנו לא שומרים שבת?! צייצתי, 'אז מה...? השיבה סבתא – 'בהדלקת הנרות הללו אני משמרת את המורשת של ההורים שלי, יבוא יום ואתה תגדל ואני אספר לך קצת על המורשת המפוארת שלנו...'

השנים חלפו ואני המשכתי באותה מתכונת של חיים, הוריי ומשפחתי באו לבקר בארץ פעמיים בשנה ובכל פעם ניסו לשכנע אותי מחדש לחזור איתם לחו"ל, אך אני עמדתי על שלי בתוקף. 'אני אוהב את הארץ הזאת' אמרתי והמשכתי בלימודים בבית הספר עד שסיימתי את התיכון. הוריי התרגלו בסופו של דבר לעובדה שיש להם בן אחד שנשאר כאן בארץ. אני התקדמתי הלאה, סבא וסבתא הזדקנו עם הזמן ועברו לדיור מוגן. בינתיים אני התגייסתי לצבא ושירתי בצנחנים. נכנסתי לקורס קצינים וחתמתי קבע לתקופה, עד שהרגשתי שהצבא זה לא המקום בשבילי, הנפש שלי הייתה כמהה למשהו אחר. היום אני יודע שלדבר הזה קוראים 'רוחניות' אבל ההרגשה הזאת של אבדן הדרך וחיפוש הזהות העצמית קיננו בי כבר במשך שנים. מדוע אני יהודי? מה יש לי בארץ הזאת? מה נשאר לי כאן, סבא וסבתא? אולי כבר עדיף להגר לחו"ל, ללכת לעשות כסף. מה קושר אותי למדינה הקטנה הזאת? החלטתי לצאת לטיול במזרח הרחוק. אולי שם אמצא משהו שידבר אליי, ייכנס עמוק לנשמתי וירגיע את נפשי הסוערת.

באחד הימים כשחזרנו לבנגלדש נתקלתי במודעה בעברית, 'הרצאה בנושא: מורשת יהודית'. המודעה הציתה בי זיכרון של הנרות הדולקים בבית סבתא. סבתא בזמנו דיברה על ה'מורשת', אולי כאן ידעו להסביר לי במה מדובר? הגענו להרצאה, קיבל את פנינו חסיד חביד מקומי בשם דוב, פניתו אליו ושאלתי: 'מי כאן אחראי על המורשת?'

'אתה' הייתה התשובה. 'אתה אחראי להמשיך את המורשת, לשמור על השרשרת המפוארת של אבותיך, להתחבר לזהות היהודית שלך, לשמר את המסורת העוברת מאב לבן חוליה אחר חוליה ממעמד הר סיני...'

'מעמד מה? שאלתי בבורות, משם הדרך הייתה קצרה לכניסה להרצאה. הרגשתי שנפתח בפניי עולם חדש, מדהים ומעניין שלא ידענו עליו עד כה. לפני שבת הזמין אותנו דוב לסעודת שבת בביתו 'תבואו, יש עוד חבר'ה יהיה מעניין...'. הגענו, בכניסת השבת נגלה לעיניי מחזה מרגש שהחזיר אותי אחורנית בחמש עשרה שנה. אשתו של דוב עמדה מול זוג נרות הנתונים בפמוטים כשראשה מכוסה בשביס לבן, כפות ידיה על עיניה והיא מתפללת. הרגשתי שנגלה לעיניי סימן אלוקי שמכוון אותי למורשת האבודה שהספקתי כבר לשכוח ממנה. 'אני משמרת את המורשת של ההורים שלי' צפו מול עיניי מילותיה של סבתא, הרגשתי שהגעתי הביתה. ההרגשה הטובה, השלווה שריחפה באוויר, הניחוחות של השבת משכו אותי כבחבלי קסם ונתנו לי את ההרגשה שמצאתי את השלווה הנפשית, את ה'רוחניות' שכה חיפשתי למצוא...

חזרתי ארצה, היום אני לומד בישיבה, מאורס, ועומד להתחתן. היום אני יודע שזכות האבות של הסבתא שלי והתפילות של הסבתא רבא שלי התוו לי את הדרך חזרה, הנרות הללו האירו לי את הדרך לחיים אחרים. חיים של אושר, סיפוק פנימי, ערכים מוסריים... היום אני יודע שאני 'ממשיך את המורשת'. זכות התפילות של הסבתות של ההורים שלי פעלה בשמיים'. בזכותם היום אני כאן. שמח, מאיר את חיי באור התורה והמצוות, ומקווה לשמחה בביתי העתידי, הבית שאני הולך להקים בקרוב...

6.1 . שלום לעם/ מבט לחיים

גלגל חוזר בעולם - דוד קליינר

הדקות ארכו וסיום הבדיקה לא נראה באופק. סבלנותו של משה עמדה לפקוע והוא קיווה שאכן הרכב תקין. לאחר עשר דקות נוספות מורטות עצבים סיים הבודק וניגש אל קונה הרכב מר משה סלומון: 'הרכב מעולה, אין בו בעיות ואתה יכול לקנות אותו בלב שקט'.

משה היה מרוצה. את כל חסכוניותו הוא עומד לתת עבור הרכב המשפחתי החדש מסוג מיצובישי 'ספייס וואגן'. חלפו שנים והמשפחה התרחבה והגיעה העת לקנות רכב משפחתי מרווח שיוכל להכיל את כל בני המשפחה. הם ניגשו לסניף הדואר הסמוך, ומשה ביקש מן הפקידה לבצע בדיקה האם הרכב ממושכן או מעוקל. פרטי הרכב הועלו על מסך המחשב 'זה בסדר הכול תקין, לא גנוב ולא מעוקל' אמרה הפקידה ומילאה את טופס העברת הבעלות, בעוד משה שולף מכיסו מעטפה שמנה ובה 80 אלף שקל במזומן ומעבירו למוכר הרכב, מר כץ. העסקה נסגרה בשעה טובה.

ואולי היא הייתה בעצם לא כל כך טובה.

שבוע לאחר מכן משה היה צריך לשאול את בעל הרכב שאלה כלשהי אודות תפעול הרכב, אבל כאשר התקשר לטלפון של משפחת כץ הגיע כל הזמן לטלפון ציבורי הנמצא בתוך בית ספר.

לאחר בירור יסודי במוקד 144 של בזק הוא קיבל את המספר החדש.

‘שלום, זו משפחת כץ?’

‘כן’ ענתה אישה מעבר לקו.

‘מדבר מר משה סלומון, קניתי ממכם את הרכב לפני שבוע ורציתי לברר האם...’
‘סליחה, אדוני’, קטעה אותו גברת כץ, ‘אבל לא מכרנו את הרכב, הספייס ואגן
עומד בחניה הסמוכה לביתנו.’

‘רגע’, שאל משה כשחשד קל מתחיל להתגנב לליבו ‘האם מספר הרכב שלכם
הוא 02-793-81?’

‘כן, אדוני, אולי תסביר לי במה מדובר?’

‘את בטוחה שהרכב בחניה? לא גנבו לכם אותו?! ואולי בעלך מכר אותו ואת לא
יודעת?!’ ירה משה צרור שאלות בבהלה.

‘תראה אדוני’, ענתה האישה שלא הבינה במה מדובר, ‘אולי כדאי שתדבר עם
בעלי, יתכן שהוא יבין אותך הרבה יותר טוב ממני.’

לאחר שיחת הבהרה קצרה עם מר כץ ולתדהמתם הרבה, התברר שבבעלות
שניהם ישנו אותו רכב מאותה שנת יצור ועם מספר לוחית רישוי זהה...

משה סלומון הבין מיד שמשהו מאוד לא בסדר, אחד הרכבים הוא רכב גנוב
בוודאות. ומרב הסיכויים הם שמדובר ברכב שלו...

הוא החליט לבדוק את מספר השלדה של הרכב, והוא אכן לא תאם למספר שהיה
נקוב ברישיון הרכב. לאחר התייעצות עם כמה ידידים ש‘מבינים’ בעסקי הרכב,

הציעו לו כולם פתרון קצר וקל. בקבוק נפט וחבילת גפרורים, והרכב עולה בסערה
השמימה, לאחר מכן לא נותר אלא לגשת ולתבוע את חברת הביטוח ולאחר

חודש, הכסף שהשקיעו שב אל כיסם בחזרה.

‘לא יעלה על הדעת!’ החליטו משה ואשתו.

למחרת היום ניגש משה לתחנת המשטרה הקרובה.

‘שלום אדוני’, פנה משה לשוטר התורן, ‘רצינו להודיע שהרכב שלנו גנוב!’

‘כן, אני מבין’, ענה השוטר המנומנם ‘מתי הוא נגנב לך?’

‘לא, לא הבנת אותי, הרכב שבבעלותי הוא גנוב’, השיב משה וסיפר לו את כל
הסיפור.

השוטר הביט בו בפליאה ותהה מיהו האיש המוזר שלפניו ‘סע לשלום אדוני’, ענה
השוטר, ‘אינן לנו פתרון לבעיות מהסוג הזה, כרגע יש לך חצי שנה עד הטסט,

בינתיים אתה יכול לנסוע ברכב עד שיגיע מועד הטסט של הרכב ואז כמובן יגלו שהוא גנוב ויקחו לך אותו, בינתיים תהנה ממנו!

משה הנדהם עזב בזעם את תחנת המשטרה 'אם זה שוטר, אז מה עליי לעשות?', הרהר. 'כנראה שעלי למצוא לבד את בעליו של הרכב, על מנת שאוכל להשיב לו אותו' חשב וניגש בזריזות לספר הטלפונים וחיפש מספרים של סוכני ביטוח. 'בוקר טוב!' ברך משה את סוכן הביטוח שענה לטלפון 'אולי במקרה מישהו מלקוחותיך התלונן שנגנב לו רכב מיצובישי מדגם 'ספייס וואגן' בחודש האחרון?' לקח לסוכן הביטוח כמה דקות להבין מה בן שיחו מחפש, אך הוא ענה לו שלא הגיעה אליו תלונה על גניבת רכב מסוג זה.

לאחר טלפונים למספר סוכנים מודיע לו אחד מהם שאכן הוגשה להם תביעה בגין גניבת רכב ספייס וואגן שמספר שלדתו זהה למספר שאותו הקריא משה. 'תתאם פגישה ביני לבין בעל הרכב ואני אגיע עם הרכב מיד!' הודיע משה. בעל הרכב שפשף את עיניו בתימהון כאשר ראה את רכבו עומד מחוץ לסוכנות הביטוח.

'אתה רוצה לומר לי שחיפשת אותי בכדי להשיב את הרכב ששילמת עליו מחיר מלא?! אינני מאמין שקיימים אנשים כאלו בעולם, הוסיף.

אך מתברר שאכן ישנם אנשים מזן אחר, אנשים שהערך העליון שלהם הוא יושר ואמת, אפילו במחיר של הפסד כל החסכונות שהם חסכו בעשר שנים האחרונות. שבוע לאחר מכן הם קיבלו שיחת טלפון ממפיק תכניות של איש תקשורת מפורסם, 'שמענו את סיפורכם המדהים והיינו רוצים להזמין אתכם אל אולפננו כדי לשמוע את הסיפור ממקור ראשון, וכמובן לפרסם אותו בכל הארץ!'

לאחר התייעצות עם רבו החליט משה שזו הזדמנות לפרסם את הסיפור ולקדש שם שמים וללמד דרכים טובות לעוד אנשים, והסכים להשתתף בתכנית. שבוע לאחר מכן הגיע הטלפון.

'שלום מלכה, יש לך כיסא לידך? היה זה קולו של בעלה שבקע מן הטלפון. 'מה קרה עכשיו? החווירה מלכה.

'הפעם זו בשורה טובה, אפילו טובה מאוד, הייתי אומר. וגם מפתיעה, מתח אותה משה.

'נו!'

לא תאמיני, אבל הרגע קיבלתי טלפון מנציגות חברת מיצובישי בארץ, אחד המנהלים האזין לתכנית שבה סיפרנו את סיפורנו והוא התרגש מאוד, לאחר התייעצות עם ההנהלה של חברת מיצובישי בארץ ובעקבות הפרסום הרב שעשינו להם הוחלט להעניק לנו מכונית ספייס וואגן במתנה!!!

ממידת היושר אף פעם לא מפסידים, ובעיקר אם דבוקים בה ללא פשרות כלל. כי גלגל חוזר הוא בעולם, ולפעמים חוזרים גם ארבע גלגלים...

6.2 . סיפור לשבת – שלום לעם

זכייה בערבון מוגבל – אריק סגל

זכייה בערבון מוגבל

דומיניק ורולו היו שני איכרים מבוגרים שהתגוררו בכפר פשוט ונידח במחוז אלזס שבצפון צרפת. שכניהם בכפר השקט מנו כמה עשרות בודדות של משפחות. בסך הכול אכלס הכפר 47 משפחות, כך שכולם הכירו את כולם. הכפר שהיה מרוחק מאזור יישוב התנהל כמו כל כפרי הדייגים מסוגו – בפשטות ובצניעות, כאשר אנשי הכפר מתפרנסים בדוחק מעמל יומם. האנשים הפשוטים שבכפר לא היו מחוברים לאמצעי התקשורת הטכנולוגיים, והם היו ניזונים בעיקר מערוצי חדשות מקומיים וממעט עיתונים שהגיעו אליהם אחת לכמה ימים.

באחד הימים קרא דומיניק לרולו חברו הטוב, והצביע בפניו בהתרגשות על כתבה קטנה שנדחקה לאחד משולי העמודים הפנימיים שבעיתון הארצי: 'בכפר שבמחוז אלזס, זכה תושב בפרס הראשון בלוטו. הזוכה המאושר עדיין לא דרש את הפרס העומד על עשרים וחמישה מיליון פרנקים...'

'אתה מבין מה כתוב כאן?!' אמר דומיניק לרולו בהתרגשות. 'אנחנו הכפר היחיד במחוז הזה. ואם אני לא זכית, וגם אתה לא, הרי שרק אחד מארבעים וחמישה התושבים האחרים הוא זה שזכה בפרס הגדול!'. רולו הנהן בראשו, ודומיניק אמר: 'אני מציע שנמצא את הזוכה לפני שיתפרסם הדבר ברחבי הכפר...'

מאחר שמדובר היה בכפר קטן, ארכה מלאכת החיפוש זמן קצר יחסית, כבר בשעות הערב הגיעו השנים לביתו של אחרון התושבים שעדיין לא נבדק – ניקולה בלייטון. בלייטון שהיה זקן רווק שגר בגפו לא הגיב לדפיקותיהם של שני החברים, והם פתחו את הדלת ונכנסו פנימה. המראה שנגלה לעיניהם היה משמח ומפחיד כאחד: ניקולה בלייטון ישב על הספה אל מול קריין החדשות שבטלוויזיה, בידו טופס הלוטו, והוא מחייך באושר – אך ללא רוח חיים. השניים הבינו כי בלייטון צפה בפרסום המספרים הזוכים שעלו בהגרלת הלוטו, וכשהבין שהוא הזוכה הגדול, חייך באושר וקיבל דום לב מרוב התרגשות.

רולו ודומיניק הביטו האחד בעיני השני ורק מחשבה אחת חלפה במוחם. הם החליטו למלא את מקומו של ניקולה בלייטון ולגרוף לכיסם את הפרס הגדול. עוד באותו יום התקשרו השנים מן הטלפון הציבורי היחיד שפעל בכפר אל משרדי הלוטו, ורולו הזדהה כניקולה בלייטון, זוכה הלוטו המאושר. הפקידה מן העבר השני הייתה אדיבה ביותר והבטיחה לשלוח למחרת פקיד פייס שינהל את תהליכי הזכייה שיעביר את הפרס לזוכה בצורה רשמית.

למחרת בצהריים כבר שהה רולו בביתו של ניקולה בלייטון, ודומיניק המתין בשביל המוביל אל הכפר. מיד כשנראתה מכונית מתקרבת אל הכפר החל דומיניק לצעוד ליד הרכב. הנהג, פקיד מעונב וחנוט בחליפה יוקרתית ביקש מדומיניק את עזרתו באיתור תושב בשם ניקולה בלייטון. דומיניק הציע להוביל אותו הישר אל ביתו, שם כבר המתין לו רולו כשבידו הטפסים אותם נטל מארון המסמכים של בלייטון. לפקיד החביב שבירך אותו על זכייתו נענה בהתלהבות, הציג בפניו את מספר הביטוח הלאומי שלו, אותו נטל מבלייטון, והבטיח להיזהר ולא לאבד את סכום הזכייה על תענוגות מפוקפקים.

‘נותר שלב אחד להשלמת העברת הפרס’ אמר הפקיד: ‘זהו, אימות זהותו של הזוכה כניקולה בלייטון, מאחר ומדובר בכפר נידח שאין בו אמצעי זיהוי אלקטרוניים, אצטרך לשוב למחרת, ולבקש מאנשי המקום כי יצביעו בפניו על ניקולה בלייטון. ולאחר זיהוי פשוט זה תוכל לקבל את השיק עם סכום הזכייה’.

הפקיד נפרד בחביבות מרולו ועלה על מכוניתו, כשרולו ממהר ללכת אל ביתו של שותפו למזימה. דומיניק הנרגש שמח לראותו ושאל: 'האם קיבלת את הפרס?'

'עדיין לא' אמר רולו והסביר לדומיניק את הבעיה, הם הבינו שלא תיוותר להם ברירה ועליהם לשתף את כל תושבי הכפר במעשה ההונאה. הם הכריזו על אסיפה דחופה ומיוחדת. ואחר הצהריים התאספו 44 משפחות הכפר בבית הקפה היחיד שפעל במקום, ורולו ודומיניק נעמדו בפני הקהל וסיפרו על זכייתו המפתיעה של ניקולה בלייטון, 'כדי שכולנו נוכל לזכות בפרס, יהיה עליכם לאשר – שרולו הוא אכן ניקולה בלייטון' הכריז דומיניק. בליל של קולות וצעקות פרץ לאחר ששני החברים סיימו את דבריהם, אך דומיניק השתיק את כולם והבטיח להם כי אם ישתפו פעולה, הרי שהפרס הגדול יתחלק שווה בשווה בין כולם.

'מהו סכום הזכייה?! שאלו האנשים.

'עשרה מיליון פרנקים' שיקר דומיניק במצח נחושה. 'אם נחלק את הסכום בין כל התושבים, הרי שכל אחד יזכה במאתיים אלף פרנקים...!' האיכרים נענו בהתלהבות, ובשמחתם הגדולה על סכום הזכייה האגדי חגגו את האירוע עד לשעות הקטנות של הלילה.

למחרת הופיע פקיד הלוטו, ושמע מכל תושבי הכפר אותם פגש כי רולו הוא אכן ניקולה בלייטון וכי מדובר באדם חביב ונעים הליכות. הפקיד הנהן בהסכמה ושליף מכיסו מעטפה גדולה, רולו ודומיניק ניגשו אליו בחיוך ולחצו את ידו בהתרגשות והמתינו לקבלת הפרס.

רעש הסירנות החריד את תושבי הכפר ההמומים, אל הכביש הראשי התפרצו שתי ניידות משטרה וארבעה שוטרים זינקו מן הניידות ואזקו את דומיניק ורולו ללא גינונים מיותרים.

מחלון הניידת הם ראו את הפקיד ניגש אל תושבת זקנה בשם סילביה, ומגיש לה את המעטפה. סילביה ניגשה אל חלון הניידת ואמרה לשנים: 'עם שקרנים, חייבים להתנהג בהתאם. התקשרתי למשרדי הלוטו והתברר לי שסכום הזכייה עומד על 25 מיליון פרנקים. שקלתי האם לדווח על ההונאה והתברר לי כי על דיווח הונאה

בלוטו מקבלים עשרה אחוז מדמי הזכייה, אם כן לפי החשבון שלי, מגיע לי שתיים וחצי מיליון פרנקים. ולא מאתיים אלף עלובים'.

לצמד הפושעים, לא נותר אלא למרוט את שערותיהם בתסכול ולהאשים את עצמם...

בפרשת השבוע מלמדת אותנו התורה על חשיבותו של הצדק והיושר, כתוב בלשון הפסוק: 'צדק צדק תרדוף', חזיל מסבירים שהמילה 'צדק' הוכפלה בפסוק פעמיים, כדי ללמד אותנו לנהל את חיינו במסלול הצדק והיושר. גם כאשר אנו מבקשים לברר את הצדק, עלינו לעשות זאת בדרכים ישרות והגונות ולא בדרכים עקלקלות. כאשר אדם הולך בדרך הצדק ולא מחפש דרכי רמאות, שקר, ופתלתלות, אזי זוכה הוא להמשך הבטחת התורה 'צדק צדק תרדוף' - למען תחיה וחייו יהיו מבורכים.

כדי לחיות חיים מאושרים
חייב להיות איתן וחזק
מול משברי וגלי החיים

מערכת היחסים הארוכה ביותר בחיי – אני והגוף שלי!

מאת רעיה ויינשטיין

מערכת היחסים עם הגוף היא כמו כל מערכת יחסים אחרת בחיינו והיא מבוססת על השקעה, כבוד ואהבה. הגוף שלנו, כמו עוד בן אדם בתוכנו, עם צרכיו המיוחדים, האהבות וההעדפות משלו. כמו ילד קטן, הוא צריך לדעת שאוהבים אותו, דואגים לו, ומכבדים אותו, כמו שהוא.

כיצד נראת מערכת היחסים שלכם עם הגוף? האם אתם במלחמה מתמדת איתו והוא מאכזב אותכם כל פעם מחדש? האם יוצא לכם להגיד לעצמכם "אני שמן",

"הגוף שלי מגעיל אותי", "רק כאשר ארד במשקל אוכל לאהוב ולקבל את

עצמי...?", "קורה? הרבה פעמים, זה מה שאני שומעת מהמטופלים שלי. תחשבו לרגע על בן או בת הזוג שלכם או על כל אדם איתו הנכם נמצאים במערכת יחסים

– מה יקרה אם תלחמו בו? מה יקרה, אם תגידו לו דברים רעים, מילות גנאי? מה

יקרה, אם תגידו לו או לה: "אני אוכל לאהוב אותך, רק אם תשתנה?" נכון, הוא

"יחזיר" לכם בהתנגדות ומלחמה. רק שהגוף לא יודע לקלל, להגיד מה מפריע לו

ולהחזיר מלחמה כפי שאנחנו יודעים. הוא עושה את זה בדרכים שלו, ואחת

הדרכים שלו להסב את תשומת לבנו: השמנה, מחלות והרגשה לא טובה.

אז הנה כמה דרכים להשלים ולהתיידד עם הגוף שלנו :

1. כבוד וקבלה. כאשר אנחנו אומרים לעצמנו: "אני אוהב את הגוף שלי, רק כאשר

ארד במשקל ואראה טוב או כאשר ארגיש טוב", אפשר לדמות את האמירה

לדבריו של DJ שיגיד "אני אשים מוזיקה, רק כאשר אנשים יצאו לרחבת ריקודים

ויתחילו לרקוד". אתם ה-DJ ואנשים ברחבת ריקודים, זה הגוף שלכם. כדאי

מאוד, ש"המוזיקה" של היחס המכבד תתחיל להתנגן ולהראות לגוף שלכם,

שבאמת איכפת לכם ממנו. הרי אין לנו גוף אחר! זו מערכת היחסים הכי ארוכה

שלנו, וברגע שנשקיע בה, נוכל לקבל את מה שאנחנו כל כך רוצים – גוף בריא,

יפה ותחושה נפלאה!

2. הזנה בריאה. כאשר אנחנו מכבדים את הגוף שלנו, אנחנו בוחרים להזין אותו

במזון בריא. כאשר אנחנו אוהבים ומכבדים מישהו, אנחנו מתייחסים אליו בכבוד

ורוצים בטובתו. מתוך הכבוד והרצון להעניק את הטוב ביותר, נזין את הגוף באוכל בריא מתוך בחירה ולא מתוך הכרח. כאשר נדע שיש לנו בחירה, אכילה בריאה תהפוך לחלק מאיתנו, לתמיד! לא יהיו יותר איסורים, תהיה בחירה באוכל בריא ומזין ומדי פעם תהיה בחירה באוכל פחות בריא ומזין, אך זו תהיה בחירה ולא "הטייס האוטומטי".

3. פעילות גופנית. כאשר נכבד ונאהב את הגוף כמו שהוא, נרצה להניע אותו בצורה שכיף לו ולנו. אם אנחנו אוהבים לרקוד, נרקיד את הגוף ונהנה מזה כל כך, שנרצה לעשות את זה כל שבוע, מספר פעמים בשבוע. אם הליכה עושה לנו טוב וגורמת לנו להרגיש אנרגטיים, נעשה את ההליכה בשביל התחושה הטובה בגוף ולא רק בשביל שריפת קלוריות.

4. רעב פיזי או רעב רגשי. מהו האוכל בשבילנו? מה תפקידו בחיינו? הוא אמור להזין אותנו ולתת לנו אנרגיה לתפקוד תקין, אך יש לו תפקידים נוספים שאנחנו נתנו לו – "המנחם", "המפצה", "המארח חברה", "המבדר", "המרגיע" ותפקידים רבים נוספים. ברגע שנשפר את מערכת היחסים עם הגוף שלנו, נוכל לזהות בקלות רבה יותר, מתי האוכל אמור למלא את תפקידו האמיתי הפיזיולוגי ומתי לא. בנוסף, לגוף יהיה קל יותר לאותת לנו, מתי הוא באמת זקוק לאוכל ומתי זה רעב רגשי, שהפתרון עבורו הוא אחר.

5. רעב ושובע. שיפור התקשורת עם הגוף תעזור לנו לשמוע יותר טוב את האיתותים הפיזיולוגיים של הגוף. אני שומעת הרבה פעמים מהמטופלים שלי: "אני לא רעב במשך היום, רק בערב אני אוכל...".

לרוב, זה אומר שלאותו בן אדם אבדה היכולת לשמוע מה הגוף שלו רוצה. לגוף שלנו יש צרכים פיזיולוגיים, הוא זקוק לתדלוק, לא משנה באיזה משקל אנחנו כרגע. אם אין תדלוק בשעות מתאימות לגוף, הוא נכנס לסטרס והוא מתחיל לאבד את "האימון" בנו – הוא מתחיל לחסוך אוכל לפעם הבאה. חוסר הקשבה לגוף פוגע בתקשורת הבסיסית ביננו ובאיזושהו שלב הוא כבר לא מאותת, אך הוא רוצה ומקווה שיום אחד נחליט לחדש את התקשורת, והוא יקבל את זה בברכה, הוא לא "נוטר טינה".

שווה להשקיע בגוף, הוא יחזיר את אהבתו ואת הערכתו כפליים – בבריאות, רעננות, אנרגטיות והרגשה נפלאה!

8. אירועים היסטוריים שקרו בשבוע הזה לפני שנים

ה' אלול תשל"ה – 12.8.1975 נפטר פנחס ספיר

פנחס ספיר, ממנהיגי תנועת העבודה, ממעצבי הכלכלה הישראלית, שר בממשלת ישראל (1955–74) ובכלל זה כ- 11 שנה שר האוצר, פעל רבות להקמת מפעלים בעירות הפיתוח, שכנע משקיעים רבים מהארץ ומחו"ל להקים את התעשייה בישראל בשנת חייו האחרונה היה יו"ר ההנהלה הציונית העולמית. פנחס ספיר נולד ב-1907 בפולין, ועלה ארצה ב-1929. פעילותו הציבורית החלה בניהול אגודת המים בעיר כפר סבא שם התגורר. לאחר מכן שימש כסמנכ"ל ב"חברת המים" כיום חברת "מקורות". בעת הקמת המדינה שימש כמנכ"ל משרד הביטחון ולאחר מכן כמנכ"ל משרד האוצר. עקב יכולתו הכלכלית, למרות שלא למד מימיו לימודי כלכלה פורמליים התמנה על ידי ראשי מפ"ם לתפקיד שר המסחר והתעשייה כשבשנת 1963 מונה בנוסף גם לשר האוצר. שיטת עבודתו של ספיר התבססה בעיקר על קשרים אישיים עם תעשיינים גדולים ובעלי ממון. ספיר שכנע אותם להשקיע בארץ ובמיוחד בעירות הפיתוח. מן המפורסמות היו ה"צטעלאך" (פתקאות נייר) שבאמצעותם היה מנהל את כל פעילות, "ספר התקציב" של מדינת ישראל היה בפועל הפנקס השחור שלו שבו היו רשומות הפעילויות הכלכליות של המדינה. (סביר להניח שתיפקודו לא היה עובר כיום את דו"ח מבקר המדינה כמו כן סביר להניח שהאגודה לתרבות השלטון היתה מגישה בגצ"ים על ימין ועל שמאל לגבי תיפקודו) למזלו ולמזלה של מדינת ישראל שיטותיו היו אלו שהצליחו לקדם את התעשייה בארץ.

פנחס ספיר נחשב לשר האוצר "האגדתי" של מדינת ישראל ואף נחשב "לאביהם" של עירות הפיתוח. בדיעותיו המדיניות נחשב פנחס ספיר כאיש שמאל והתנגד לכל קשר לשטחי יהודה שומרון ועזה ואף שלל את הקשר הכלכלי לשטחים אלו. פעמיים סירב ספיר לשמש כראש ממשלה ולבסוף התמנה כיושב ראש הסוכנות היהודית. ספיר נפטר בשנת 1975 כאשר קיבל התקף לב בעת חנוכת בית כנסת לעולי קוצ'ין במושב נבטים שבנגב.

ט' אלול ק"ט – 1.9.1349 יהודי העיר מגנצא נרצחו לאחר שהואשמו בגרימת

המגיפה השחורה

באמצע המאה ה-14 התחוללה ברחבי אירופה המגפה השחורה שהיתה מגיפת דבר.

המגיפה התפרצה בשנת 1347 באמצעות ספינות שהגיעו לחופי איטליה מחצי האי קרים ועליהן גופות אנשים שמתו בדבר. מערי איטליה התפשטה המגיפה לכל ארצות אירופה. במגיפה מתו כשליש !!! מתושבי אירופה, ובעקבותיה החל גל של האשמות נגד היהודים כאילו הרעילו בארות מים וגרמו למגיפה. ההאשמות גררו פרעות וגירושים ביהודי אירופה, במיוחד ביהודי גרמניה. האוכלוסייה המקומית היתה דתית בבסיסם והם האמינו שידו של האל במגיפה ולכם חיפשו "שעיר לעזאזל" ומי אם לא היהודים מתאים להגדרה זו בהיותו מנודה ומבוזה.

את השנאה העמוקה הזאת כנגד היהודים יש ליחס בעיקר לכנסייה הנוצרית הקדומה שהיתה קפוצה תיאולוגית שעזבה את היהדות ושאפה לרשת את מקומה וכדי להגיע למצב זה היה עליה לשלול מכל וכל את היהדות ויותר מכך לבודד היהודים נוסף לכך שהנצרות תפסה את היהודים כרוצחי ישו המשיח ולכן, במהלך השנים בכל הכנסים של הכנסייה ובכל ההטפות של הכמרים המקומיים העצימה הכנסייה את השנאה ליהודים והיות ולכנסייה היה מעמד חזק והשפעה הן על האוכלוסייה והן על המעמד השלטוני החלו לחוקק חוקים נגד היהודים, לבזות אותם ולנדות אותם. גורמים נוספים לשנאת היהודים היה שבמהלך המאה ה-12 החלה התפיסה האומרת שהיהודים רוצחים נוצרים על מנת להשתמש בדמם לצורכי פולחן כמו למשל חטיפת תינוקות נוצרים הריגתם ושימוש בדמם לצורך אפיית מצות בפסח בשנת 1349 חרבו קהילות שו"מ – שפיירא, ורמיזא, מגנצא. היהודים שם נרצחו, רבים נטבחו, נאנסו לשמד או נמלטו, כל זה בעקבות האשמת היהודים ב"מוות השחור". בין ההמונים התפשטה – או הופצה – השמועה, שהיהודים תיכננו את הפצת הדבר על ידי הרעלת מקורות המים, כדי להשמיד את העולם הנוצרי. כשהגיעה המגיפה לשיון (Chillon) שבסאווייה (היום שוויץ) נאסרו יהודים, ואחד מהם "הודה" לאחר עינויים, שקבוצת יהודים בדרום צרפת הרכיבו רעל בצורת אבקה מלבבות של אנשים נוצרים, עכבישים, צפרדעים, לטאות, בשר-אדם ו"לחם הקודש", ובאבקה זו זיהמו את בארות הנוצרים על ידי שליחים מיוחדים וגרמו למגיפה. אשמה זו חזרה בערי שוויץ ובחבל הריין ועברה בכל גרמניה. בציריך נשרפו כמה יהודים ויתרם גורשו. בעיר באזל בשנת 1349 בה כונסו יהודי העיר בתוך מבנה עץ ונשרפו כולם בעודם בחיים או האירוע בעיר סטרסבור בו הועלו היהודים על המוקד. בכל ערי בוואריה נערכו פרעות ביהודים. בפריבורג נהרגה כל הקהילה, פרט ל-12 עשירים שניצלו לזמקמה הודות לממונם. בשפיאר נהרגו רבים, חלק מאנשי הקהילה בחרו

בהתאבדות וחלק הצילו את עצמם על ידי שמד. ראש עיריית שטרסבורג, שסירב להאמין כי היהודים הפיצו את הדבר, הודח, ויותר מ-2,000 יהודים הוצאו להורג בשריפה על אי בנהר הריין הסמוך לעיר. בוורמס נשרפו 400 יהודים. קהילת פרנקפורט נספתה בלהבות שהיהודים עצמם הציתו בגטו היהודי, ויחד איתו נשרף חלק מהעיר. במיינץ (מגנצא) אירגנו היהודים הגנה עצמית, הרגו 200 מתוקפיהם, וכשלא יכלו עוד להוסיף ולהחזיק מעמד – שרפו את עצמם (כ-6,000 איש) על רכושם ובפרעות בקלן נהרגו 3,000 יהודים. עד סוף 1349 עברו הפרעות והפורענויות על יותר מ-300 קהילות. יהדות גרמניה הובאה עד סוף הכיליון ושרידיה חיו בפחד ובאימה

בתפילת מוסף של הימים הנוראים, ראש השנה ויום כיפור אנו מתפללים את תפילת "ונתנה תוקף" אשר יש המייחסים לה את שיאה של התפילה, תפילה זו חוברת על פי המסורת על ידי רבי אמנון ממגנצא גם בגלל הקירבה לימים הנוראים וגם בגלל העיר מגנצא שקהילתה הושמדה מצאתי לנכון להביא את הסיפור להלן:

רבי אמנון ממגנצא יהודי עשיר, יפה תואר ויפה מראה, מיוחס וחכם שהצליח לפתור בשנינותו כל דבר. דמות מכובדת ונערצת בעירו מיינץ (מגנצא) שבגרמניה, הן על ידי היהודים בני עמו והן על ידי הגויים. אדם בעל קומה וחוכמה עצומה שנהג להיפגש לעיתים תכופות עם שרי המלוכה ואנשי הכמורה, כשבראשם ההגמון. "מה ליהודי חכם כמוך עם עמך? עליך להיות כמונו" שאלו וטענו שוב ושוב אנשי הכמורה "איזה עתיד יהיה לך איתם? עליך להיות אחד מאיתנו, כך יפתחו בפניך שערי התהילה והכבוד" הפציר בו ההגמון שוב ושוב בפגישותיהם.

אולם רבי אמנון ממגנצא, שסבר שדבריהם נאמרים בהלצה, דחה שוב ושוב בחוכמה ובשנינות את בקשתם. אך ההגמון לא הפסיק להפציר בו, וככל שרבי אמנון דחה והתחמק מבקשה זו, כך ניטעה בליבו של ההגמון התקווה שאכן הוא ימיר את דתו. ההתחמקויות והעקשנות שגילה ההגמון מצדו של רבי אמנון ממגנצא, הם אלה שחזקו את תקוותיו של ההגמון, שבוא-יבוא היום ורבי אמנון ממגנצא החכם והשנון, יהיה אחד מהם.

באחת מהפגישות עם ההגמון ושאר נכבדי הכמורה, החליטו כולם שהפעם הם לא מוותרים, ובסיומה לחצו על רבי אמנון שוב ושוב, אך הוא סירב. אולם הפעם, שלא כמו בפעמים הקודמות, ההגמון לא קיבל את התחמקויותיו והחליט שהוא לוחץ באופן אישי וישיר, על מנת שרבי אמנון ימיר דתו. "שלושה ימים אני צריך כדי לחשוב על הדבר" השיב רבי אמנון ממגנצא להגמון, מרוב תשישות ועייפות מהלחץ הכבד שהופעל עליו, ולו רק כדי שיניחו לו לשוב לביתו "ארכה של שלושה ימים, זה מה שאני צריך", אמר והלך לביתו.

כשהגיע רבי אמנון לביתו, הבין את עומקן ומשמעותן של המילים שיצאו מפיו "כיצד העליתי בדעתי להעמיד בספק את יהדותי? הרי לעולם לא יעלה על דעתי לכפור באלוקי ישראל" ומחשבות רבות החלו להטריד אותו. שלושה ימים שבהם אמור היה לחשוב, הפכו

לשלושה ימי סבל ויסורים מאין כמוהם, עד אשר נפל למשכב, עצוב אבל ומדוכא. שלושה ימים ללא שמחת חיים ללא אוכל ושתיה. שלושה ימים של צער מאין כמוהו.

עברו חלפו להם שלושה ימים, והנה הגיעו שליחיו של ההגמון לביתו של רבי אמנון ממגנצא כדי לקחתו אל ההגמון. רבי אמנון סירב לפקודת ההגמון ולא הלך עימם. כשחזרו השליחים להגמון ואמרו כשרבי אמנון מסרב, ציווה עליהם לשוב לביתו, אך הפעם לקחתו בעל-כורחו ולהביאו לפניו. וכך היה. השליחים חזרו לביתו והביאו את רבי אמנון אל ההגמון. אז פנה אליו ההגמון, ואמר: "ובכן, עברו שלושה ימים, ואני מחכה לתשובתך, הבטחת שאחרי שלושה ימים תאמר לי מה אתה חושב על הצעתו להצטרף אלינו, ואני מקווה מאוד ששינית את דעתך ותמלא את בקשתך".

אולם רבי אמנון לא שינה דעתו, ואמר: "מגיע לי עונש, לא שיניתי ולא אשנה את דעתי, על כן אחרוך את דיני הלשון שאמרה דברים אלה וכיזבה לך, תיקצץ!". "לשונך דיברה כראוי ולעניין" אמר ההגמון בזעם "אולם את רגליך אקצץ על שהעזו להפר את פקודתי, ואת שאר איברי גופך איסר". מיד פקד ההגמון לקחת את רבי אמנון לחדר העינויים ולכרות את פרקי ידיו ורגליו, וכל פעם שכרתו פרק מגופו הקדוש, שאלו אותו אנשי הכמורה שהתלוו אליו: "האם אתה מוכן לחזור בך מדברייך אמנון, ולהמיר דתך?", אולם רבי אמנון בשלו, כשליבו מלא אהבה ליוצרו וכשהוא מצדיק עליו את הדין, משיב בהחלטיות "לא" והם ממשיכים עד אשר כרתו את כל פרקי ידיו ורגליו. לאחר עינויים קשים אלה, שלחו אותו לביתו על אלונקה ולידו מונחים פרקי ידיו ורגליו, כשהוא מתפתל ביסורים נוראים. ראש השנה הגיע. רבי אמנון ביקש שיובילו את אלונקתו לבית הכנסת, ולהעמיד את מיטתו ליד בימת שליח הציבור. המראה הקשה של איש קדוש זה עורר בכי רב בקרב המתפללים, והללו פרצו בזעקה ותפילה לבורא עולם. כשהגיע שליח הציבור לומר את קדושת היום, אמר לו רבי אמנון: "תן לי ואקדש את ה' הגדול" ואמר בקול גדול שבקע מתוך ליבו: "ובכן לך תעלה קדושה" (על שקידש שמו על מלכותו וייחודו), "ונתנה תוקף קדושת היום, אמת כי אתה הוא דיין ומוכיח" (כדי להצדיק עליו את הדין), "וחותם יד כל אדם בו ותפקוד נפש כל חי" (שכך נגזר עליו בראש השנה). לאחר שסיים תפילתו דמם ליבו, ונשמתו הטהורה עלתה למרומים

י' אלול תרע"ה – 20.8.1915 נפטר הרב ריינס מיסד תנועת "המזרחי" הציונית

נלקח ככתבו וכלשונו מהאתר "עמלנט"

<http://www.amalnet.k12.il/meida/masa/articles/jews0076.asp?bit=1&tat=8>

הרב יעקב יצחק ריינס נולד בקרלין שלייד פינסק ברוסיה. הוא היה רב והוגה דעות תורני, מגדולי התורה ביהדות ליטא ומייסדה של תנועת "המזרחי". הוא שימש גם כנשיאה הראשון של התנועה. כבר בנעוריו קנה לו שם של עילוי בישיבות בהן למד ובראשן ישיבת וולוז'ין שבליטא. הוא הכיר את ספרי המדע של תקופת ההשכלה והחליט לבאר את התלמוד ואת ספרות המפרשים והפוסקים בעזרת כללי ההגיון המדעיים, כך יצר דרך לימוד חדשה שרבים ניסו ללכת בעקבותיה בשל קרבתה לרוח הזמן. בעיירה שווינדיאן ייסד ישיבה בה שילב בתוכנית הלימודים גם לימודים כלליים אולם בשל התנגדותם של קנאים נהרסה הישיבה והרב עבר לעיר לידא (מחוז וילנה שבליטא) בה כיהן כרבה של העיר.

בשנת 1905 הצליח להגשים את חלומו וייסד בעיר ישיבה המשלבת לימודי חול על מנת לגרום לצעירים תאבי ההשכלה הכללית שלא לעזוב את עולם הישיבות ובכך היה חריג בקהילה החרדית בת זמנו. הישיבה נקראה "תורה ומדע", תוכנית הלימודים בישיבה נמשכה שש שנים וכללה לימודי קודש, לימודים עבריים (תנ"ך, דקדוק, תולדות ישראל) ולימודים כלליים. שבע שעות ביום הוקדשו ללימודי קודש ושלוש שעות הוקדשו ללימוד שאר המקצועות. מטרתו בייסוד ישיבה זו הייתה לחנך דור של יהודים חרדים בעלי השכלה והשקפה ציונית שיוכלו להתפרנס בכוחות עצמם. הבעיות האקטואליות של העם היהודי העסיקו אותו רבות והוא שילב בדרשותיו את נושאי הגלות והגאולה והצטרף לתנועת "חיבת ציון". הוא אף ניסה להגיע לוועידת קטוביץ של אנשי חיבת ציון אך נאסר על ידי השלטונות בדרכו לשם. הרב היה מהרבנים הראשונים שתמכו בתנועה הציונית ואף הציע תוכנית ליישובה של ארץ ישראל המתבססת על שילוב של תורה ועבודה. הוא תמך בהרצל והשתתף בקונגרס הציוני הראשון בשנת בעיר באזל 1897.

על מנת למשוך אליה את היהודים החרדים ייסד בשנת 1890 את תנועת "המזרחי" ואולם לא הצליח בכך. (תנועת "המזרחי" נוסדה לבסוף ב- 1902 ע"י הרב בר-אילן). באותה שנה חיבר את הספר "אור חדש על ציון", בו שטח את משנתו הציונית המבססת את הקשר שבין ארץ ישראל, עם ישראל ותורת ישראל, וסתר את טענות הרבנים שהתנגדו לציונות. ברוח זו פרסם באותה שנה בכתב העת "הצפירה" את הכתבה הבאה: "התאחדות המפלגות השונות היא אצבע אלוהים... כל מה שאחרים חושבים לחיסרון, אנוכי חושב ליתרון. אחרים רואים במפלגות הציוניות פירוד הלבבות, ואני רואה בזה התאחדות הכוחות. אם מפלגה אחת עובדת להשגת תכלית ישועה אין זה פלא, אבל אם מפלגות שונות

בדעותיהן ושאיפותיהן הפרטיות מתאחדות תחת דגל כללי אחד – דגל הלאום, הרי זה אצבע אלוהים, חיזיון בלתי רגיל”.

הרב ריינס חיבר ספרים רבים אם כי רובם לא הודפסו: ספר דרשות, ספרות תלמודית, ספר הגות ומחשבה על בעיות הזמן ועל בעיות יהודיות ואנושיות כלליות וספרים המתווים דרך חדשה ומקורית ללימוד התלמוד באופן המבוסס על חוקי ההגיון המתמטיים. מקוריות חדשנית זו גררה מאמרי התפעלות רבים ברחבי העולם כמו גם בקורת שלילית חריפה מצד חוגים שמרניים ביהדות שחששו משיטות מודרניות בדרכי הלימוד. בניגוד לעמדותיהם של מבשרי הציונות הדתית הראשונים שראו בציונות תנועה של גאולה בשלבים, ראה הרב יעקב יצחק ריינס בציונות תנועת הצלה וגאולה, תנועה לאומית הבאה להציל את נרדפי ישראל ולהבטיח את עתידם הרוחני כיהודים ואת עתידם הפיסי שהאנטישמיות המתגברת מאיימת עליו. מאותה סיבה בדיוק היה מתומכיה המובהקים של “תוכנית אוגנדה”. בקונגרס הציוני השישי (1903). הוא אומר אמנם שארץ ישראל היא המקום היחיד להגשמת שאיפות העם אך: “צורכי העם חביבים עלי יותר מן הארץ ובהצעת אוגנדה אני רואה אפשרות

להצלת העם כתנאי הכרחי קודם לשיבת ציון”. מגמתו של הרב ריינס הייתה להפריך את הטענות של החוגים החרדיים המתנגדים לציונות בדבר הסכנות הנשקפות לדת מתנועה זו. הוא ביקש לשכנע את הציבור היהודי המסורתי בכך שהשתתפות החילונים בתנועה הציונית יש בה מן החיוב ואין בה שלילה או סכנה מבחינה דתית.

לשם כך הדגיש כי התנועה הציונית מכוונת את עצמה קודם כל להצלה פיסית של יהודים מרדיפות ופרעות ומתנאי המצוקה של הגלות. יותר מכך, דווקא פעילות היהודים החילוניים בתנועה הציונית היא השומרת עליהם מפני התבוללות ולכן יש לראות בפעילות הציונית פעולה מבורכת מכל הבחינות.

המקורות מהם לוקטו הפנינים לפרשה ומוספיה

מס'	המקור	מאת
1	שלום לעם – תורה ויהדות	דוד קליינר, יוסף רוניק, איתמר מאיר, אבי בן אבנר, אריה תומר
2	פרשת השבוע לשוטרי ישראל	דודו אלהרר, הרב אליהו מוגרבי, מני ישי, יוסי לוי
3	שבת שלום מקובי ביטר	קובי ביטר
4	בית מורשה	הרב יהודה ברנדס הרבנית מיכל טיקוצ'ינסקי
5	ניר אביעד	ניר אביעד
6	פרסומא – נקודה טובה	ר' משה רוט
7	הרב שמעון בוחניק שליט"א	הרב שמעון בוחניק
8	חמישה חומשי תורה ומפרשי המקרא	רש"י, ראב"ע, רד"ק, רס"ג, רמב"ן, חזקוני, ספורנו, רשב"ם
9	מסכת אבות	
10	אתרי יהדות באינטרנט	

תודה לכל בעלי המקורות שבזכותם יכולתי לערוך ולהפיץ פנינים אלו מהפרשה להגדיל תורה ולהאדירה .

בברכת שבת שלום ומבורך
שמעון תורג'מן

